

ГОДИНА II.

— 1871 Декемврий 15 —

КНИЖКА 6.

Г-НЪ ДРИНОВА ТЕОРИЯ ЗА ПРОИСХОЖДЕНИЕТО НА БЛЪГАРСКИЙ НАРОДЪ.

(Продължение отъ брой 5-й)

—0—

Слѣдъ такъва доказателства, обясненія, и заключенія, Г-нъ Дриновъ са въззвава и казва: «Мнѣніето, което ние изложихме за происхожданието на нашия народъ са основава на най вѣрни доказателства, на такива факти, които говорятъ сами за себе и не искатъ тълкуване. Ние са задоволехме само да съберемъ тѣзи факти на едно, а счетовме съвсѣмъ не нужно да ги тълкуваме и обясняваме твърдѣ много: тѣ сж тъй ясни, что то всеки може лесно да разбере какво заключеніе слѣдва отъ тѣхъ.»

Съвсѣмъ тѣмъ Г-нъ Дриновъ съ голѣмъ горестъ забѣлжава че «по нещастіе повечето писатели за происхождението на нашия народъ, или защото твърдѣ малко сж обръщали вниманіе на тѣзи факти, или защото сж ги тълкували кому какъ е скимнѣло по волята сѣки на своето мудрованіе, дали така поводъ да са породатъ много криви ученія, които и до сега преобладавали, както у чужденците, тъй и между нашиятъ образовани съотечественници.»

Той влазя послѣ въ кратецъ да разгѣда по-главнитѣ отъ тѣзи криви ученія, които казва че «и не са иска много говореніе за да са докаже безосновността на тѣзи криви ученія,» раздѣля ги, ако и разнородны, всичкитѣ на-

два реда, сир. на *Тракійска теорія* по кождо нашій народъ происходилъ отъ древнитъ Трако-Иллирци, и на *Волжска Теорія*, по кождо предцитъ на сегашній Български народъ были Аспарухъ съ своята орда, и на която учителитъ, ако и съгласни въ тѣзи главна точка, мислятъ обаче ствѣтъ разногласно помежду си, едни, като Тунманъ и Енгель, че тии Български предци были *Татари*, други, като Раичъ и Венелинъ, че были *Славене*, а други пакъ, като Каницъ, Ложанъ и Дора Д'Истрія, че были *Финни* или *Чуди*.

Пръвата, т. е. *Тракійската Теорія*, той лесничко о-провергава като казва че двѣтъ главни основанія, които за доказателство имали нейнитъ учители, като Лелевекъ Чертковъ, Дръ Беронъ и Раковски, были слабы и ничтожны: 1-о Защо отъ Трако-Иллирійскитъ племена *Коралли*, *Трибалли*, *Бисы*, *Кривизи*, които тии писатели почитали за Славени, само за послѣднитъ може да се каже че името нѣкъ прилича на Славенско, защото напомнува названіето на Славено-Русското племе *Кривичи*, за които Русскитъ лѣтописи казватъ че сѣ живѣли около источницитъ на р. р. Волга, Днѣпръ и Западна Двина; но то може да се обесни като една *случайность*, каквито се срѣщатъ не малко въ етнографіята; а и да се докаже че Кривичитъ сѣ были Славене, то тѣхното присѣствіе между древнитъ Трако-Иллирійци *може да се обесни като се каже* просто че тѣ още преди Херодота сѣ са отдѣляли отъ своитъ братья и сѣ са преселили въ земята на Трако-Иллирцитъ като колонисти. Това истото *може да се каже* и за Кораллитъ, Трибаллитъ и Бесситъ, ако да се докажеше че и тѣ сѣ Славенски племена, което обаче не е възможно, понеже има много и твърдо здрави основанія (?), които ясно показватъ (?), че тѣ не сѣ были Славене; защо сега са за *достоверно* знае (?), че днешній Албанскы языкъ е былъ езикътъ на древнитъ Иллирци, които сѣ были едноплеменни съ Тракійцитъ (?); а никой не може да каже че Албанскый языкъ е нѣкое Славенско нарѣчіе.» 2-о Защо, «на питаіето що правятъ учителитъ на тази теорія че, ако сегашнитъ Българе, които населяватъ земята на древнитъ Трако-Иллирци, не сѣ тѣхни потомци, то кѣдъ са дѣла всѣхъ Трако-Иллирскы народъ? ние, каже отъ ово-

рихте въ пръвата глава на това си списаніе, и сега пакъ повтаряме, а) че той народъ са е значително умалилъ още въ 4-й вѣкъ до Р. Х. въ Македонскитъ противу Трако-Иллирцитъ или заедно съ нихъ по Асія и Африка войни, или съ преселенію на мнозина отъ тѣхъ на сѣверъ отъ Дунавътъ; б) Че тѣ се такожде умалили, когато ги покорихъ Римлянитъ, какъто слѣдъ покоряването отъ тѣхъ на сегашна сѣверна Франція отъ три милиона Галли останна само единъ милионъ; а освѣнъ това прѣмного Трако-Иллирци сж были отъ Римлянетъ заробени изкарани или преселени на други мѣста; в) Че тѣ сж были еще по-много умалени, какъто казахъ, въ 5-й вѣкъ отъ Вестъ-Готскитъ, Гунскитъ и Остъ-Готскитъ опустошенія на Балканскій полуостровъ, какъто по мѣ и отъ Славнитъ, или чрезъ поробване и ославяване. Слѣдъ всичкитъ убо тѣзи нещастія и разоренія неумѣстенъ е, каже, въпросътъ: *къдѣ са подлѣзали древнитъ Трако-Иллирци?* а е по-скоро за чудене какъ са могли да са запазятъ отъ нихъ повече отъ единъ милионъ, които и до днесъ живѣятъ въ Балканскій полуостровъ подъ име *Албанци*.*)

Втората *Волжеската Теорія*, Г-нъ Дренотъ озровергава прѣво въ общото ѣ основаніе отъ страна на сичкитъ ѣ учители, че *днешнитъ Българе сж потомци на Аспаруховата орда*, като привождя нѣкои свидѣтелства, съ които ще да докаже че «днесъ Българетъ сж броятъ до 6,000, 000, и въ ветхо време тѣ непремѣнно сж были и много повече, и като казва че не е било възможно единъ толкова многоброенъ народъ да произлезе отъ *малката Аспарухова орда*, която най-много нѣка да е состояла и отъ 100,000 души;» послѣ той ѣ опровергава и въ третѣ и частни и едно другому противоположни мнѣнія съ слѣдующитъ аргументи:

а) Въ 1774 г. Тунманъ писалъ и доказвалъ че *Волжескитъ Българе сж били отъ Татарско порекло*. Слѣдъ него въ 1796 г. и Енгель още по-подробно развилъ истото мнѣніе съвсѣмъ що нестричалъ и това (което обаче той твърдъ самопроизвольно разбралъ) че «Аспаруховата орда,

*) Кое ли е ажеба доказателството че днешнитъ Албанци или Агнати сж древнитъ Трако-Иллирци?

като минѣла отъ между рѣкытъ Днѣпръ и Днѣстръ на Балканскій полуостровъ и са размѣстила въ Мизія и Малка Скиѣя, смѣсила са съ тамошнитъ Славене.» Г-нъ Дриновъ не вижда никакъ за потребно да разгледва *несобразноститъ на това овегъмъло мнѣніе*, а са ограничава само въ «да покаже на една или на двѣ исторически грѣшки, на които то са основавало, сирѣчь 1-о че мѣстото *Онгосъ*, *жгълъ*, гдѣто лѣтописцытъ Теофанъ и Никыфоръ говорятъ че Аспарухъ, преди да мине на Балканскій полуостровъ, заплелса на нѣкое време, не е было между рѣкытъ Днѣпръ и Днѣстръ, гдѣто тече една малка *вадица*, която сега са нарича *Ингула*, какъто е мислилъ Енгель, понеже тѣи казвать че Аспарухъ достигналъ до този Онглъ (жгълъ) слѣдъ като минѣлъ тѣзи двѣ рѣкы, но е было въ Бассарабскій кѣтъ; и 2-о че Енгель е ималъ твърдѣ мѣтно понатіе за многобройнитъ Славенскы пдмѣна които Аспанухова орда заварила на Балканскій полуостровъ, понеже е писалъ въ конецътъ на минѣлій вѣкъ, когато нашій народъ са считалъ да е былъ не повече отъ половинъ миллионъ на брой, та за това и не е чудно че той е искаралъ днешнитъ Българе за *пославенни Татаре*.»

б) Мавро-Урпини още въ 17-тій вѣкъ е училъ, критически же Райчъ въ 18-тій, и най паче съ особѣнна ревность и сила приснопамятній за народътъ ни мажъ Венелинъ въ 19-тій вѣкъ разработилъ това ученіе, какъ *сегашнитъ Българе; потомци на Аспаруховетъ*, были *изначало Славене, какъто и тѣзи послѣднитъ*, и не пославенни Татаре. Ако и това ученіе е съвсѣмъ противоположно на Тунмано-Енгеловото, обаче, казва Г-нъ Дриновъ, то има коренътъ си въ сѣщото тѣхно заблужденіе, понеже и Венелинъ, какъто и Енгель, е считалъ Аспаруха и неговата дружина за предци на ныѣшнитъ Българе. То са различава отъ Енгеловото само по това че, *Енгель захващита отъ Волжескитъ Българе, и като ги искарева отъ Татарско повлекло, спущита са къмъ сегашнитъ и заключава че и тѣ, като чисти потомци на онѣзи, трѣба да бѣдѣтъ отъ сѣщитото повлекло; Венелинъ пакъ отива наопаки, сирѣчь захващита отъ сегашнитъ Българе, и като глѣда че тѣ сѣ чисти Славене, възходи къмъ Волжескитъ като на праотци на сегашнитъ, и искарева ги чисти Славене и тѣхъ »*

Това не е истинѣ, иска да каже Г-нъ Дриновъ: защо «не Волжскитѣ Българе, не Аспаруховата дружина сѣ прѣдци-тѣ на нашій народъ, а тѣзи Славенски племена на които Венелинъ не е обрѣнѣлъ добръ вниманіе. Колкото за повлеклото на Волжскитѣ Българе, а слѣдователно и на Аспаруховата орда, за него съвѣршенната серіозна критика е доказала на твърдѣ здрави основанія че тѣи, макаръ и да не сѣ были Татаре, но не са и отъ Славенско повлекло.»

Защо дѣ, обаче и кои сѣ тѣи здрави основанія, това никакъ ни не казва Г-нъ Дриновъ.

в) «Повечето съвременни учени приѣматъ че Волжскитѣ Българе сѣ были едно Чудско или Ринско племе. Но отъ тѣзи учени, само славенскитѣ писатели, като Шафарикъ, Гилфердингъ Палаузовъ, Ю. Вагк. сѣ разумѣли че Аспаруховата дружина, не той на брой, като са засели между миролюбивитѣ Славене на които въ земята е нападнала, въ скоро време трѣбаше да вземе нѣжната рѣчь, нрави и обычаи, и съвсѣмъ да са измѣни Урало-Чудската народност на Славенска, а за това пакъ Славенитѣ трѣбаше да приѣматъ отъ тѣзи свои завоеватели името Българе, а за не славенскитѣ французски, нѣмски и други писатели, като Каничъ, Лежеанъ и Дора д'Истрія тази очевидна истина и до сега остава невразумителна. Въ тѣхъ са повтаря заблужденіето на Енгела, съ тази само разлика, че Енгелъ е считалъ сегашнитѣ Българе за пославенени Татаре, а пакъ тѣзи нови писатели ги искарватъ за пославенени Финли, като ги считатъ за потомци на Волжскитѣ или Чудскы Българе. Тѣ въ своитѣ разкази отъ исторіята на Волжскитѣ Българе, мислятъ че разказватъ исторіята на сегашнитѣ; а за Славенскитѣ племена, които въ 6-ий и 7-ий вѣкъ са разсѣлихъ по Балканскій полуостровъ, и сѣ предцитѣ на днешнитѣ Българе, и отъ исторіята на които трѣба да са начева исторіята на нашій народъ, за нѣхъ тѣзи писатели почти нищо не говорятъ.»

Заключеніе. Отъ все това що критикува и говори Г-нъ Дриновъ безъ никаквы обаче доказателства, нѣй това можамъ да разумѣемъ и заключимъ, че той не приѣма за нынѣшнитѣ Българи никоя отъ предположенитѣ три теоріи, 1-о Защото, и споредъ третѣ, тѣи Бългере были

производими на право отъ Волжскыѣ Българы, т. е. отъ Аспаруховѣхъ ордѣ, което не было истина; а защо? не казва; 2-о Защото, споредъ пръвѣхъ и вторѣхъ, Волжскыѣ Българе, и слѣдовательно Аспаруховата дружина были Тагаре или Славене, което не было такожде истина, а защо? такъ же не казва; 3-о Защото Волжскыѣ и слѣдовательно Аспаруховыѣ Българе, ако и да сѣхъ наистинѣхъ были Чуди или Финни, тѣхъ обаче пѣхъмали никакво сношеніе и нищо общо съ нынѣшныѣхъ Българы, понеже првыѣхъ сѣхъ смѣсили и съвсмѣхъ изгубили между Пилуро-Фракійскыѣхъ Славены, а вторитѣхъ были исключительно потѣмцы на тѣхъ Славены, та за това и който ще пише за Българскыѣхъ исторіѣхъ, той трѣба да захване отъ реченыѣхъ Славены, а никакъ отъ Волжскыѣхъ и Аспаруховыѣхъ Българы: Защо? онѣхъ пакъ не казва.

Въобще же отъ цѣлѣхъ Г-нѣхъ Дригохъ книжкѣхъ нѣхъ разбрахмы и заключавахмы, че той си съставилъ една особна *теорія* за Българскыѣхъ народѣхъ, която развива безъ и да ѣхъ доказва, така:

1-о, Че древныѣхъ жители на Балканскыѣхъ полуостровѣхъ, на които дава общо и неопредѣлено названіе *Трако-Иллирци*, были преди и слѣдъ Р. Христова, убіеніемъ, поробленіемъ и преселеніемъ съвършено изчезли, освѣхъ единъ миллионъ нѣхъ, които сѣхъ едѣмъ спасили и упазили до днесъ подъ имя *Албанци* или *Арнаути*;

2-о, Че вмѣсто тѣхъ дошли въ 5-ый, 6-ый и 7-ый вѣкѣхъ та сѣхъ населили въ сѣхъкыѣхъ Балканскыѣхъ полуостровѣхъ Славенѣхъ, които, подъ названіе *Винди, Анти и Славени*, живѣли до тогава въ сѣхъкото пространство надъ Долный Дунавъ и надъ Черно море;

3-о Че Българѣхъ, които съ Аспаруха дошли при концѣхъ на 7-ый вѣкѣхъ та завладѣли тѣхъ Фрако-Мисійскыѣхъ Славены и сѣхъ размѣсили съ нихъ, и които непремѣнно сѣхъ были *Финни* т. е. *Чуди*, наложили и оставили имъ наистинѣхъ своето названіе *Българе* и до днесъ, но поради великѣхъхъ си малобройность тѣхъ тѣхъ добрѣхъ сѣхъ ославили, и тѣхъ крайно изчезли, що даже посреди 9-ый вѣкѣхъ, когато царь Борисъ пріѣхъхъ съ народѣхъхъ си Христіанството, не оставало веке въ тойзи народѣхъ ни слово отъ языкѣхъхъ, ни слѣда отъ поганскыѣхъ Волго-Българскыѣхъ, т. е. Финно-Чудскыѣхъ суевѣдѣхъ,

правы ни обычаи, но че все у нихъ сѣ намѣрили и сѣ
остало за чуденъе *чисто Славенско*.

Ній быхмы премного благодарили Г-ну Дринову, ако,
вѣсто да излага тѣй просто своята теорія, и да утвър-
ждава само че това е истина а онова лъжа, и че това е
доказано, а онова е грѣшка и заблужденіе, онъ бы при-
дружили и потвърдили все това сѣ потребныи истинно-
критически доказателства, какъто е добръ правилъ присно-
памятний Венелинъ противу Тунманъ-Енгеловъта на Бъл-
гаретъ Татарщинъ, и какъто особно сѣ ожидаваше отъ у-
ченъ Българинъ като Г-нъ Дриновъ, който точно отъ пре-
хвална ревностъ за изслѣдованіето на Българскитъ исто-
риѣ е сторилъ трудъ да обыколи и прегледа толкова бо-
гаты книгохранилища по Европъ. Ако бѣ тѣй сторилъ и
тѣй крѣпко и неоспоримо доказалъ онъ своята теорія, ній,
и много други като насъ Българи, които сме до сега м-
мали простотъ да мыслимъ, какъто приснопамятний Вене-
линъ е мыслилъ и критически доказвалъ, че *както днесъ*
тѣй и древниѣ Аспаруховы Българи сѣ были
чисти Славене; че ако сѣ дошли и сѣ са смѣсили съ
Мусійскитъ или Трако-Илирскы Славене, тѣй не сѣ до-
несли тамъ съ себе никой чуждъ элементъ, никъ чуждъ
языкъ, и никой чужды митологически суетыря, крѣвы и
обычаи, и че за това, *както днесъ*, тѣй еште и въ 9-ый
вѣкъ Г-нъ Дриновъ не е можилъ да намери между ту-
кашнитъ Българи ничто такова чуждо, ни Татарско съ-
рѣтъ, ни Финско, а напротивъ е намѣрилъ все *чисто Сла-*
венско; ній въ случай доказанія противнаго быхмы са на-
истиннъ ожалили и огорчили за нашето родолюбиво и че-
столюбиво заблужденіе, но быхмы си пакъ като Българе
прихванѣли сѣ утѣшителното заключеніе на Г-нъ Дрино-
вѣтъ теоріѣ, че какъ да е ній сме днесъ-днесъ чисти
Славени, нѣмамы никакво сношеніе съ Аспаруховѣтъ Та-
тарскы или Чудскы (то бы было за насъ веке все едно)
Българи, и че съ всячкото имъ смѣшеніе съ нашѣтъ и-
стинны и исключителны предцы Славены, тѣй не сѣ мо-
гли да влѣжтъ ни едиъ капкъ крѣвъ въ нашѣтъ Славенскы
жили. Това бы было неизбежното заключеніе отъ реченѣтъ
Г-нъ Дринова теорія доказанъ. Но догдъ то са докаже,
Г-нъ Дриновъ ще благоволи, мыслимъ, да ни прости, ако

постоянствовами въ ласкательното за всякъ Българинъ заблужденіе наше, че *Българетъ сж были и сж си останали всякога чисти Славени, т. е. Славенскы Блгары или Славенскы языкъ говорящи Блгари*. Вижете впрочемъ нѣколко доказателства на това наше мнѣніе, изложены въ нашето *Кратко изслѣдованіе на Българскитѣ древности* помѣстено въ Българскыѣ Книжицы Маія и Іунія 1858-го лѣта.

Въ Цариградѣ,
19 НОЯБРЯ 1871.

Гаврилъ Кръстевичъ

АСТРОНОМІЯ-ТА.

Астрономіята е науката която ни учи какво нѣщо сж звѣздытъ. Нейното занятіе е да наблюдава всичкиѣ небесны тѣла, да смѣта тѣхныѣ движенія, да измѣрва растояніето между планетыѣ и звѣздыѣ и тѣхныѣ величинѣ, да прѣдсказва затменіята на луната и прочее. Колкото и да ся вижда отвлеченна по прѣдмѣта си, тая наука не е обаче безполезна, както ся вече каза въ това отношеніе нѣщо въ единъ членъ когото обнародвахмы тука прѣди нѣколко врѣме. Тя има още прѣимущество, като ни възвышава въ това неизмѣримо, безконечно и непостижимо всестранно пространство което наричамы небо, и като излага на умственый поглѣдъ това величественно и удивително небесно зрѣлище, да очарова и да плѣнява въображеніето ни, показувающа колко нашето земно кълбо е нищо, по-малко и отъ едно зърно песъкъ въ океана въ сравнение съ необозримыѣ за чловѣческый умъ вселенныѣ. Нека прочее впуснемъ поглѣда си въ окружающето насъ небесно пространство, и да видимъ каквы сж сжществата които обитаватъ небесата, за да разберимъ по-добре нашето въ свѣта положеніе.

Астрономията ся е появила най-напрѣдъ у Халдейцѣ въ Вавилоніѣ на които свѣщеннициѣ сѣ ся вдавали въ неѣ и сѣ основали звѣздообужаваніето. Слънцето е было тѣхный Богъ Белюсъ. Измежду многото изобрѣтатели по тѣѣ чѣсть на наукѣтѣ, явява ся по нѣкога нѣкой великъ астрономъ който си съставлява единъ планъ за положеніето, за растояніята, за движеніята, и за величинѣтѣ на нѣкои звѣзды и чрѣзъ когото иска да истълкува всичкыѣ явленія и промѣненія които ся забѣлѣжватъ въ небото. Въ астрономіѣтѣ най-главныѣ отъ тѣя планове или системы сѣ Птолемеевата и Коперниковата.

Птоломей, славенъ Александрійскы астрономъ, който живѣеше около 138 год. слѣдъ Христа, прѣдполага че земята е неподвижна въ срѣдоточіето на свѣта. Около неѣ ся върти, спорѣдъ него, въ 24 часове небото съ всичкыѣ звѣзды, отъ западъ на истокъ, и отъ това произлиза день-тъ и нощта. Освѣтъ това движеніе, неподвижныѣ звѣзды и планеты, между които той туря слънцето и мѣсяцътъ, правятъ особенны обръщенія отъ западъ на вѣстокъ, въ растоянія не равны, спорѣдъ отдалеченіето имъ отъ земѣтѣ. Тая система, основана само на наружностѣтѣ и противна на астрономическыѣ наблюденія и на начялата на физикѣтѣ, е изоставена има повече отъ три вѣка. — Коперникъ, роденъ въ Прусіѣ, на 1473, поднови и разшири системѣтѣ коѣто нѣкои древны философи бѣхѣ усвоили, а Кеплеръ, Галилей, Нютонъ и другы учени ѣѣ още повече усвършенствувахѣ; така щото този е днѣсъ най-разумный начинъ за истълкуваніето на небесныѣ явленія. Въ неговѣтѣ системѣ, слънцето е турнато въ срѣдѣтѣ на вселеніѣтѣ, послѣ идятъ планетыѣ Меркурій, Венюсъ, Земята и Луната, Марсъ, Юпитеръ и Сатурнъ.

Небото е дума неопрѣдѣлена която значи това пространство обширно, неизмѣримо, безконечно, въ което ся движатъ звѣзды толкова многочисленни колкото не е възможно да въобрази человекъ. Какъ ся е съставила тая велика вселенна въ коѣто нашій свѣтъ е като една частичка, това е едно нѣщо което человекъ всякога ся е старалъ да проумѣе; нъ не е могълъ да достигне до нѣкаквѣ вѣроятность освѣтъ чрѣзъ слънечныѣ систимѣ на коѣто слънцето е срѣдоточіето.

Като излизе човекът вънъ изъ въздушниятъ обвивка която съставлява нашитъ атмосфери и която ся простира на двадесать километры (1) растояніе, погледътъ му ся изгубва въ безконеченъ горизонтъ, мраченъ и тъменъ, ако не дохождаше денемъ слънцето да наводни пространствата съ всеилитъ си свѣтлинъ, и ако пощемъ го не огрѣвахъ ближията до насъ Луна, на 37,700 километры растояніе, съ отраженитъ си и слабъ свѣтлинъ, и безбройно множество отъ най-ближитъ звѣзди, на 60 триліона километры растояніе, които ся раздѣлени на стотина купове за да ся распознаватъ по лесно и на които свѣтлината е безъ сравненіе по-силна отъ мрачитъ свѣтлинъ на мѣсячинитъ. Всяка отъ тия звѣзды е едно слънце за безчисленитъ свѣтове които населяватъ пространствата. Дванадесать отъ тия купове или констеллаціи които ся виждатъ отъ противоположитъ странъ на полярнитъ звѣзды, сѣ знаковетъ на зодіакътъ и служатъ като небесно крайбрѣжіе около което плува всичката наша система както единъ корабъ по край брѣговетъ които обграждатъ морето.

Въ сръдоточіето на тѣхъ нашъ системъ ся нахожда слънцето около което ся въртятъ 60 планети, отъ които нѣкои сѣ съдружени отъ сателиты и 167 кометы, или звѣзды съ опашки на които ся е доказалъ до сега неправиленъ вървежъ около истото сръдоточіе. Меркурь, най-ближната планета до сръдоточитъ звѣзды, сиречь до слънцето, е пакъ 95 милиона километры далечъ, а Нептунъ, най-отдалечената е на 5 диліона километры далечъ.

Тая наша слънечна система ся вижда да ся влѣче въ пространството отъ друго едно всеобщо и почти незабѣлжимо движеніе. Спорядъ наблюденіята, тя ся бы влечѣла къмъ констеллаціитъ или купътъ на Ираклея. Отъ това ся заключава че цѣлата вселенна ся бы посила около нѣкое общо и непознато сръдоточіе което същества както насъ слаби но бы могли никога да постигнатъ съ късый си умъ.

Ако нашата слънечна система е много малка въ сра-

(1) Единъ километръ има хилядо метры, единъ метръ, аршинъ и половина.

вишеніе съ цѣлѣтъ вселеннѣ, ако не е друго осьѣнь е-динѣ отъ многобройнитѣ купове и пѣтува съ тѣхъ къмъ нѣкой непознатъ центръ въ безконечнитѣ пространства, нека ѣж взѣмемъ отдѣлно въ пространството което занимава и да ѣж разгледамъ каква е сама по себе си.

Казахмы че слънцето е въ срѣдоточіето на нашѣтъ системѣ; и около него ся въртятъ неговитѣ планети съ своитѣ сателитѣ.

1-о Най близката планета до слънцето е Меркуръ; на растѣніе 64,440,000 киломтри. Той ся обръща около себе си въ 24 часове, около же слънцето въ 88 дни. Ако е въ същитѣ условія въ който ся намира Земята, той трѣба да получава 7 пѣти повече топлина нежелия нѣй лѣтъ. Мисли ся да има на него планины, высоки 16,000 метры.

2-о Венусъ е на 100 миліона километры растояніе отъ слънцето, и съ обьемъ почти като земный. Обръща ся около осьтъ си въ 24 часа и въ 21 минутѣ, около слънцето въ 224 дни. Мисли ся да има атмосфера и планины.

3-о Земята е на 136,000,000 километры растояніе отъ слънцето; върти ся около него въ 365 дни и 6 часа, около осьтъ си въ 24 часа, което произвожда деньтъ и нощта; отъ постъпенното излаганіе всичкитѣ чѣсти на обьема си на слънцето, тя получава отъ него свѣтлинѣтъ и топлинѣтъ, источникъ-тъ на всяко растеніе. Обръщаніето ѣ около слънцето докарва четиретѣ врѣмена годишны. Хората въ старо врѣмя мисляхъ че земята е една поляна покрита съ таванъ накованъ съ звѣзды. Не имъ дохождаше на ума да помыслятъ какво ли има надъ тавана. Нѣкои обаче попытали на какво ли е облѣгната земята, и едни имъ отговорили чи тя е на рогата на единъ биволъ, а другы че ся крѣпи на дванадесѣтъ колонны (дирецы). Слѣдъ дълго врѣмя, другому дошло на умъ да попита, ами колоннитѣ на какво ли ся опиратъ; на тоя въпросъ доста труденъ калугеритѣ отговорили че колонитѣ ся опиратъ на жертвоприношеніята и че ако тѣ прѣстанатъ и земята не ще има вече подпорка. Колко вѣка е трѣбвало да ся изминѣтъ за да дойдѣтъ хората до по здравы понятія! Земята има единъ сателитъ, Луната, която ся върти около ѣ тъй както и тя ся върти около

слънцето. Въ въртеніето си луната ся различно освѣтлява отъ слънцето и за това ни ся прѣдставлява въ разны фази; а свѣтлината ѝ е отражена. Луната е 40 пѣти по малка отъ земитѣ; растоѣніето отъ нея до насъ е 340, 000 километры.

Человѣкъ който бы могълъ да взема 400 километры на день отива за 15 дни въ срѣдъ земитѣ, обиколва ѝ за 3 мѣсѣци, и стига до луната за 2 години и половина, а може да ѝ обиколѣ за 25 дни. Сѣщій человекъ вземающъ по 400 километры на день може да отиди на слънцето за хилядо години, а да го обиколѣ за 28 години. За да отиде до другъ неподвиженъ звѣздъ, до най-ближнитѣ до земното въѣбо, трѣбать му сто хиляда години. Звукътъ прѣминува 333 метры въ единъ секундъ. Ако прочее герменитъ на единъ топъ може да ся продължи безпрекатственно, той може да ся чие на луната слѣдъ 2 мѣсѣци, а на слънцето слѣдъ 86 години и половина. Мѣсечната свѣтлина има топлина; до сега ся не е открило да ли има тѣнѣсфера; изсѣблежено е че има волканы, изгаснали или действущи, както и высоки планины. Нѣкои мислятъ че тая звѣзда е била обитаема прѣди стотина хиляди години, а че сега не е вече, понеже условіята за живѣніе не сѣществувать. Съ други думы, тя е умрѣла отдавна и е единъ мъртвецъ когото земята влочи слѣдъ себе си.

4-о Марсъ. Растоѣніе 212,000,000 километра, обьемъ пѣтъ пѣти по-малкъ отъ нашъ глобусъ. Обръщаніе около слънцето въ 678 дни, около себе си въ 25 часа и 31 минутѣ. Той е чървеникъвъ; на тамошнитѣ жители слънцето ся вижда много по малко, гдѣто и топлината и свѣтлината сѣ два пѣти по слаби. Върватъ ли Марсъ има гъста атмосфера и чи полюситѣ му сѣ покрити съ вѣчны неразмразими лѣдове.

5-о Между Марса и Юпитера сѣществувать четири планети които сѣ виждатъ съ телескопъ и за което ся прѣдполага да ся кѣсове отъ единъ строшенъ планетъ. Тѣй сѣ на 384,000,000 километры далечъ отъ слънцето и ся обръщатъ около него въ 40 години.

6-о Юпитеръ. Растоѣніе отъ слънцето 112,000,000 километры. Той е най-големый въ нашитѣ системѣ, поне-

же обемътъ му е 1404 пѣти по голѣмъ отъ земный глобусъ, и ся върти около осьтъ си въ 9 часа и 56 минутъ, което не е малка бързина Обикаля слънцето въ 11 години и 315 дни. Той има 4 сателиты. Положеніето му върху осьтъ му дава да ся прѣдполага че той ся наслаждава съ вѣчнъ пролѣтъ; нъ черни и свѣтлакавы бѣдзи които ся промѣняватъ по повърхността му даватъ да са мысли че на него ставатъ части потопа и пожари. Бюфонъ иска да каже че тая хубава планета е още въ огнь и че трѣба да ся минжтъ още 116,000 години за да стане обитаема.

7-о Сатурнъ. Далечъ: 1,308,000,000 килом. отъ слънцето. Обемъ: 887 пѣти по голѣмъ отъ земното кълбо.

Свършя обръщеніето си около слънцето въ 29 години и 5 мѣсяци, около себе си въ 10 часа $\frac{1}{2}$. Има 7 сателитъ които ся въртятъ около му като една халка. Тия сателитъ сж за неговый оризонть като седмъ мѣсячнитъ отъ които едни захождатъ другы изгрѣватъ, а по нѣкога ся виждатъ и всичкытѣ изведнажъ и съставляватъ прѣкрасно зрѣлище.

8-о Уранюсъ. Растояніе отъ слънцето: 2,728,000,000 километры. Обемъ; 78 пѣти по голѣмъ отъ земната. Полага 83 години и 52 дена за да обиколи слънцето, което на неговитѣ жители ся вижда 400 пѣти по малко нежели намъ.

9-о Нептунъ. Растояніе отъ слънцето: 4,208,000,000 километры; обръщеніе около него въ 165 години. Като е 30 пѣти по отдалеченъ отъ слънцето нежели землята, той трѣба да получава 900 пѣти по малко свѣтлина и топлина. Съвсѣмъ това тя е пакъ 100 пѣти по силна отъ мѣсячнитъ свѣтлинъ които като отраженіе е 90,000 пѣти по слаба отъ слънчевитъ.

Тия сж главнитѣ планеты които ся въртятъ около слънцето и описуватъ кръгове въ много или малко врѣмя. Пита ся чловѣкъ коя е причината да ся въртятъ тѣй рядовно и около себе си и около слънцето на толкова голѣмы растоянія въ пространството безъ да падатъ въ безпорядкъ. Причината на това тѣхно движеніе е всемирното притяженіе или привличаніе. Двѣ тѣла сж привличать помежду си кога ся стрѣмятъ да ся сближатъ

взаимно. Такова привличаніе царува между всичкитѣ тѣла на вселениѣтъ. Кога хвърлемъ сила която го прави да пада на земѣтъ щеше да привлече всичкитѣ планети да паднатъ на слънцето, ако да бѣхъ оставени само на ерѣдостремителнѣтъ си силѣ. Тѣлата прочее ся првлечатъ взаимно и ся стрѣмятъ едно къмъ друго по единъ общъ законъ на природѣтъ. Спорядъ тоя общъ законъ тѣлата ся привличатъ толкова по силно колкото ся по голѣми и толкова по слаба колкото сѣ на подалечно разстояніе едно отъ друго. Отъ тоя законъ слѣдва че ерѣдостотіето на едни системѣ трѣба непрѣменно да е найзначителното тѣло. И наистинѣ, слънцето, което единъ отъ старитѣ философи мисляше да е голѣмо колкото Елада, излѣче, когато можяхъ да го измѣрятъ точно, 1,400,000 пѣти по голѣмо отъ земѣтъ.

То е слѣдователно което привлечя къмъ масѣтъ си другитѣ тѣла които сѣ распрѣснати по небото, на едно разстояніе не доста голѣмо въ сравненіе съ разстояніето на другитѣ звѣзды за да може да ся оничтожи неговата привлекателна сила; така щото всичкитѣ планети, и земѣта съ тѣхъ, въ търкаленіето си въ небесното пространство вървятъ всякога къмъ слънцето, на което привлеченіето или притяженіето ги подкрѣпя, безъ да е нужно да ся облъгаты на нѣщо.

Послѣ, понеже това движеніе ако дѣйствуваше самичко врѣху нѣмъ, щѣше непрѣменно да ги привлече на поврхностѣтъ на слънцето гдѣто щяхъ да ся смѣсѣтъ въ едно тѣло, намѣрихъ че разнитѣ части на тѣя огромни тѣла, спорядъ, сѣщый горѣказанъ законъ, като сѣ по близо едни до други ся привличатъ още по силно къмъ ерѣдостотіето на собственото си тѣло, което привлеченіе противодѣйствува на слънечното и го ограничава, така щото отъ двѣтъ тѣя привлеченія противодѣйствующи едно на друго произлиза правилното и порядочно вършеніе на планетитѣ.

Въ безкрайнитѣ обѣтія на вселениѣтъ, на които не можемъ да постигнемъ ни безконечностѣтъ ни, нашето слънце е твърдѣ мѣлничко. Свѣтлината му е бѣла и много по слаба отъ свѣтлинатѣ на повечето отъ звѣздытъ. Нашето слънце е една второстепенна звѣзда.

То прави чѣтъ отъ единъ кутъ звѣзди гдѣто него,

и е като едно топче изгубено въ обшириятъ вселеннхъ, съ голѣмина сравнително твърдѣ слабъ. То ся намира между тѣхъ купъ звѣзды и ся вижда да пхтува съ тѣхъ, както казахмы къмъ копстеллаціитъ на Ираклея.

Нъ какъ ся е съставила слънечната система? врьху този въпросъ ето какво прѣдполага великій астрономъ Лапласъ.

На основаніе на идентъ на Херчела врьху състѣяваніето на мъглявѣтъ матеріѣ (*matere nebuleuse*), за която щемъ говоримъ по долу, той си въображава че слънцето и всичкитъ други тѣла които ся въртятъ около него сж были въ началото една валчѣста мъглява матерія (*небулоза*) която ся е въртѣла около осьтъ си; той прѣдполага още че въ слѣдствіе на постъпечното истудиваніе, чѣсти по голѣмы и по голѣмы отъ тѣзи растленѣ прѣдѣтъ матеріѣ сж ся счестили къмъ срѣдоточіето. Отъ това състѣяваніе е произлѣзла по голѣма бързина която е докарала принаслие на матеріѣтъ въ ближнитъ до екуатора страны и едно раздѣленіе на тѣзи матеріѣ на много кодела срѣдоточны които сж продължѣвали да ся въртятъ. Срѣдоточната маса е съставила слънцето, а оцепенитъ кодела като сж ся съсрѣдоточѣвали сколо нѣкожъ точкѣ сж съставили планетитъ. Около тѣхъ планеты сж ся образозвали сателититъ иго тѣй отъ кодела както планетитъ сж ставали около слънцето. едно отъ тѣхъ кодела сжщѣстеува още и днесъ около планетата Сатурнъ като чѣл не е дошло още врьмято му да ся прѣобърне на сателитъ. Това прѣдположеніе врьху състѣяваніето на нашѣтъ слънечнѣ системѣ е твърдѣ вѣроятно и истъкува форматъ на планетитъ, атмосферѣтъ имъ, въртеніето имъ по сжщѣтъ посокѣ както и въртеніето имъ около себе си по сжщото направление. Малкитъ планеты не щѣтъ да сж друго освѣтъ чѣсти на нѣкое кодело което не е могло да ся състави правилно и рядовно както другитъ.

Астрономитъ сж забвѣжжили че ставатъ голѣмы промѣненія на слънцето. Отъ пятната ту черни ту свѣтликѣвы и много или малко голѣмы които ся виждѣтъ по-поврьхностѣтъ му ся е забвѣжжило че то ся върти около себе си въ 27 дни. Ный виждѣмы отъ слънцето само вѣсѣвата обвивка която ся вѣскачва отъ срѣдѣтъ на

Слънцето е 1,860,000 пати по-голямо отъ земѣтъ, нъ намъ ся види толкова малко защото е далечъ отъ насъ 136,000,000 километры.

За да свършимъ връху нашѣтъ системѣ, останва ни да кажемъ нѣщо за кометытъ и за затменіята.

Както планетытъ кометытъ сж тѣла непрозрачны които ся въртятъ около слънцето и ся явяватъ отъ врѣме на врѣме на небото. Числото на кометытъ които сж ся до сега явили въ разны врѣмена въ прѣдѣлытъ на нашѣтъ системѣ, е отъ 350—500. Наричають ги кометы защото въобще ся явяватъ обвити въ блестящъ паръ който прилича на косъ или на опашкѣ.

Прѣдполага ся че тѣзи свѣтла пара произхожда отъ горѣщинѣтъ на слънцето, защото опашката ся увеличава или уменшава споредъ приближаваніето или отдалечаваніето си отъ слънцето. Кометытъ ся явяватъ рѣдко, описватъ много дългнѣсть кржгъ около слънцето и ся виждатъ само кога ся доближатъ до него, а послѣ ся отдалечаватъ и ся не виждатъ вече за много дълго врѣмя. Забѣлжително е че ако планетытъ не излизать на вѣнъ изъ зодіака, кометытъ ся разхождатъ по различни направленія изъ небото. Обаче точносьта съ кождо сж достигнали да доказватъ завръщаніето имъ показва че сж подчинены на постоянны и неизмѣнны законы. До скоро врѣмѣя народытъ ся бояхъ много отъ кометытъ; хората мисляхъ че тѣ извѣщавахъ войната, чюмата, и другытъ злосчястія; нъ днесъ е доказано че тѣзи звѣзды не могатъ да иматъ никакво гибелно вліяніе връху кълбото което обитаваме. Матеріята имъ е толкова легка, щото и когато даже нѣкоя бы срѣщнала земѣтъ, нѣма да произлезе отъ това никаква пакость. Земята бы прѣминала прѣзъ неѣхъ като прѣзъ еднѣ свѣтликавѣ мѣглы.

Затмѣніето е лишеніето отъ свѣтлинѣ, помрачяваніето на еднѣ звѣздѣ по препречуваніе на другѣ. Луната има затмѣніе когато ся случи да потъни въ сѣнкѣтъ на земѣтъ която ѣх лишава отъ свѣтлинѣтъ на слънцето. Но дълго истыкуваніе какъ става това ни завожда много далечъ, за това щемъ ся ограничимъ връху него съ слѣдующѣтъ анекдотѣ, която показва въ какво невѣжество е было чедовѣчеството прѣди два-три вѣка и колко

врѣмя е трѣбало за да разбере тѣзи мисль на Плутарха: мракътъ на суевѣріето е много по-опасенъ отъ мрака на *затмѣніята*. Прикаската ни е за затмѣніето на слънцето на 21 авг. 1564, явленіе отъ което хората очаквахъ най-ужаснитѣ слѣдствія. Единъ прѣдсказвалъ разрушеніето на много държавы и свѣршенното съсипваніе на Римъ; спорядъ мнѣніето на други, това прѣдизвѣщавало втори Ноевъ потопъ, други яжкъ казвалъ че ще падне огънь отъ небесата. Всичкитѣ, съ единъ думжъ, были изгубили ума си отъ страхъ. Пагубный чясъ приближавалъ, и внезапно ужасътъ станалъ толкова голѣмъ, щото единъ попъ въ едно село като неможилъ да привтаса да исповѣда всичкото си стадо което мисляло че крайтъ на свѣта приближава, былъ принуденъ да имъ каже отъ айвона: благословени христіане, не ся натискайте толкова, затмѣніето е отложено за слѣдъ 15 дни.

До тука говорихмы за слънечнитѣ системж въ коѣто бѣхмы като въ селото си или като въ епархіитѣ си; сега нека погледнемъ малко по-нашироко, нека кажемъ нѣщо за другитѣ звѣзды и за мъглявитѣ матеріи или за небулозитѣ, съ което щемъ свѣршемъ въздушный си разходъ.

Звѣздитѣ сж тѣла небесны неподвижны, свѣтликавы, безчисленны и отдалечены отъ земжтъ на растояніе почти безконечно.

Движеніето което ни ся вижда да правятъ е наружно и произхожда отъ това че въртеніето на нашитѣ земж въ пространството ни прави да мислимъ че звѣздитѣ ся въртятъ около насъ. Звѣздытъ иматъ источникътъ та свѣтлинжтъ си въ себе си, сирѣчь тый не заимать свѣтлинжтъ си както планетитѣ нъ имъ е собствена и ся явява чрезъ много живы и блѣстящы искры. По причинж на безчисленностж имъ астрономитѣ ги дѣлятъ на купове или констелации. Всѣкъ купъ е едно количество звѣзды. 1-тѣхъ констелации на зодіака съдържаватъ повече отъ 450 звѣзды. Колкото и да ги дѣлятъ на купове, да ги подраздѣляватъ и исчисляватъ астрономитѣ сж принудены да припознаватъ че звѣздытъ сж неисчислимы. Тый ги дѣлятъ и на разны стѣпены спорядъ живостжъ на свѣтлинжтъ имъ; прѣвостѣпенны звѣзды считатъ до 15, а има и 15 стѣпенны звѣзды. Херцель исчислятъ

50,000 слънца въ едно пространство отъ 8 градуса дължина и три ширина което за всичкото видимо пространство на небото дава 75 милиона слънца; нъ колкото повече се усъвършенствувать телескопнѣ, толкова ся открыва по-големо число звѣзды. Доказателство че звѣздыть сѣ отдалечены отъ земнѣтъ на разстоянія почти безконечны е това. Ний ся намирамы въ нѣкои врѣмена на годишнѣтъ относително, къмъ сѣщитѣ звѣзды 244 милиона километри по-близо или по-далечъ, съвсѣмъ това наружната голѣмина на тия звѣзды си остава сѣщата. Може да ся сѣди отъ разстояніето на Сиріуса, най-красната звѣзда на небото и вѣроятно най-малко отдалечената отъ земнѣтъ, като кажемъ че свѣтлитѣ лучи които достигатъ до очитѣ на зрителя, сѣ трѣзнали отъ тамъ прѣди три години и сѣ прѣхвъркнали 280 милиона километры на секунднѣтъ. Херцель потвърдява че имз звѣзды на които свѣтлината пристига до земнѣтъ сѣлѣ двѣ години отъ като трѣгне отъ тамъ; така щото ний бы видѣли тия звѣзды даже и кога сѣ тий изгаснали прѣди 2,000 години!

Небулози ся наричатъ оныя купове звѣзды на които свѣтлината е слаба и мрачна и които приличать на малки бѣлы облачета които сѣзирамы на небото. Нашій млъченъ пѣтъ е една небулоза. Ето мнѣніето на нѣкои астрономы върху небеснытъ тѣла, които ни окружавать. Най напредъ, нашата звѣзда, слънцето, послѣ нѣколко стотины хиляды слънца разпрѣснаты около него. Телескопнѣтъ различава едно по едно всякытъ тѣя ближны слънца, нъ въ дълбочиннѣтъ на пространството тѣй ся виждатъ натрупани едно врѣзь друго като кога глѣдамы отъ много далечъ единъ дълъгъ радъ отъ свѣтлинцы на правѣ линіи и всичкото ни ся прѣдставлява като една блѣдникава свѣтлина която прилича на поясъ въ небото познатъ подъ името млъченъ пѣтъ. Исчисляваніето на милионѣтъ слънца въ толкова едно обширно натрупаніе е нѣщо невъзможно за човѣческый умъ.

Нъ кой бы помислилъ че само нашата грамада отъ слънца, само нашій млъченъ пѣтъ на корото слънцата сѣ поне на разстояніе едно отъ друго 600,000 пѣта по голѣмо нежели разстояніето на земнѣтъ отъ слънцето, кой бы помислилъ че вселенната ся съставлява с мо отъ тѣхъ

гранада. Хершел е забърбилъ 400 други подобни небулозы. Само възбращеніето може да проникне по-навън въ безконечността, гдѣто слъщата сѣ като зърната пестѣтъ на еднѣ планини и гдѣто такива пѣтъ планины отъ звѣзды сѣ и тъй истытъ като зърна въ вселениахъ.

Въ ристояніе на много вѣкове челоувѣкъ е мислилъ че свѣтътъ е създаденъ за него; земята бѣше въ центра на свѣта; звѣздытъ като свѣщи залепены по небесный сводъ. Всичкытъ небесны явления ставахъ за него. Косметытъ и затмевіята бѣхъ свѣрхестественны известія които Господъ въ глѣвътъ си пращае на челоувѣцѣтъ.

Астрономіята е обаче като ни откри законитѣ по които ся управява вселенната, ни учи да познаваны себе си по добръ, и ни показа какво ни е мѣстото въ свѣта; благодареніе на нежъ, ний знаемъ днѣсь че нашата земя е една точка въ безконечното пространство, че ти е една отъ нѣй дръбнитѣ, отъ нѣй ничтожнытъ планеты въ сътвореніето, и че отвѣдъ 18 тѣхъ милиона слънца които съставляватъ млъчнийтъ пѣтъ, има други свѣтове, отвѣдъ тѣхъ свѣтове други, и отвѣдъ тѣхъ други още свѣтове. Пространството е бездно. Нѣма небо; небото е безконечността въ която плуваме, носящы ся отъ цѣлѣхъ нашъ системъ и заобиколены отъ безчисленны звѣзды.

Л. Тосевъ.

Издаде ся една брошура на Французскый языкъ за Българскый въпросъ, която посѣбниимъ да прѣведемъ на Български въ слѣдующий членъ, като твърдѣ любопытна за всѣхъ родолюбивъ Българинъ. Тя показва че причинитѣ които сѣ породили Българскый въпросъ сѣ страданията и униженіята които българитѣ сѣ тѣрпѣли и тѣрпятъ въ Тракия и Македония отъ грѣхитѣ подъ вліяніето на фенерското духовенство; показва такожде причинитѣ по които лѣжътъ ся не турци но болѣхъ часть на Българскый народъ, нѣ тамъ гдѣто той

почти не страдаше, сирѣчь въ Дунавскій вилаетъ гдѣто нѣма гръцы и гдѣто епархіитѣ сѣ на дѣло освобождены още прѣди десетъ години; слѣдователно Българскій въпросъ въ сущностьта си останва нерѣшенъ и злото цѣло, ако Екзархіята ся съставише само отъ епархіитѣ на единъ вилаетъ кокто ся иска на нѣкои. Тя изобличава нѣкои отъ комисарытѣ за забравяніето имъ че цѣльта на Българскій въпросъ е освобожденіето на Българскій народъ отъ гръцкый и за слабостьта която показватъ въ защитатъ на народный интересъ. Тя изявява, най послѣ, на Цар. правителство че тракийскытѣ и македонскытѣ българи нѣма да влѣзатъ никога подъ коравый умотъ на Фенеръ и че догдѣто 20-тѣхъ смѣсены епархія въ тия двѣ провинціи ся не присъединятъ на 14-тѣхъ въ Българіѣ, съобразно съ 10-ый членъ на Имп. Ферманъ, Българскій въпросъ не ще бѣде рѣшенъ, което ще е въ голѣмъ вѣдъ и на този народъ и на Царското правителство.

Л. Іовчевъ,

ГЛАСЪ БЪЛГАРСКИ

пзъ

смѣсенытѣ епархій.

—о—

Благорасположеніето което българскій въпросъ е намирагъ всякога предъ почтениятъ публикъ на Столицатъ и на цѣлъ Европъ, ни налага длъжностьта да прѣкъснемъ мълчаніето което пазихмы до сега върху този въпросъ и да подложимъ на нейното сѣжденіе новатъ фазъ въ която този въпросъ быде принуденъ да влѣзе.

І.

Цѣлый свѣтъ знае вече че нашій Любезенъ Господаръ следъ като размишлява дълго вѣрме върху бълг. р-

скій въпросъ, рѣши го най-послѣ чрѣзъ торжественный си ферманъ когото българскій народъ приѣ като законъ на своето освобожденіе отъ фенерското иго. Слѣдъ този великъ актъ на Н. Вел. Султантъ, не липсуваше вече на въпроса друго освѣнъ да ся опрѣдѣлятъ границитъ спорядъ силѣтъ на 10-ый членъ на сѣщій императорскы актъ и отношеніята на Бълг. Екзархіѣ съ Фенерскѣтъ църква отъ кождо тя ся откъсваше. Нѣ тѣзи послѣдняя точка, която бѣше една второстепенна работа, отвори свободно попрѣше на всякаквъ видъ интригы, и по внушеніе на певидны силы, прѣждебившии патріархъ, като взѣ тонътъ и лицето на единъ истенскы господарь, ся опълчи безстыдно да ни отказва онова което Н. В. Султантъ ни бѣше далъ за да ни възвиси на стѣпентъ на другитъ си подданицы. Той ся протистирува толкова много и толкова шумъ прави, щото трѣбува, за укротеніе на гнѣва му, примѣрна мѣдрость и голѣмо съжяленіе за человекътъ който бѣше изгубилъ давиѣтъ си прѣдъ императорското правителство.

Отговорътъ на рускый синодъ, на неговый циркуляръ до вселенскѣтъ черквѣ съвсѣмъ що му отпахваше булото отъ очитъ и му показваше заблужденіето му върху повече отъ една сѣщественна точка, влахваше му обаче искусно идеѣтъ че само той има власть да ни отстѣпни онова което ни бѣше далъ Н. В. Султантъ. Това казуваніе на рускый синодъ е въ пълно противорѣчіе съ торжественный актъ на патріархъ Самуила и на синода му, въ врѣмѣто на уничтоженіето на българскѣтъ черквы, актъ който и до днесъ ся намира въ архивытъ на патріаршіѣтъ. Ний не можемъ да ся истѣкуваме това противорѣчіе другояче освѣнъ че врѣмената и обстоятелствата не сѣ сѣщыгъ. Твърдѣ произнесенъ въ борбѣтъ, патріархъ Григорій, съ своѣтъ неустѣпчивость и упорство не можеше да ся повърне назадъ; трѣбаше прочее да го свалягъ и да дойде на мѣстото му други нѣкой който да не бѣше ся произносягъ въ тѣж работѣ, който да имаше повече еластичность въ характера, и всичкѣтъ поглѣди ся обърнахъ къмъ старый Антима който, познатъ по искусностьтъ си, показваше отъ много врѣмя своитѣ намѣренія миролюбивы и ся хвалише че бы можягъ да сврѣши този въпросъ удовлетворительно за онакувающѣтъ ся стра-

на. Слѣдъ посѣщеніята и привѣтствованіята които станяхъ при въскрѣсѣніето му на патриаршескый прѣстолъ съ най-гольмѣтъ учивость, Н. Святѣйшество, безъ да губи время, призова шесть души отъ членовеѣ на привременнѣтъ българскѣ комисіѣ съ билеты умоляющъ ги да се събиратъ подъ негово прѣдседателство за да се постараатъ да свършатъ тази работѣ прѣди да се наместятъ вѣстникѣтъ и питригѣтъ; очаровани отъ тѣкава отеческа нежность, Българитѣ не намирахъ доста израженія за да искажатъ радостѣтъ си и благодарностѣтъ си и посѣвшихъ да бждатъ твърдѣ точны на опредѣленіѣтъ отъ патриарха часове.

Една случка обаче отъ самото начало охлади ревностѣтъ на Българитѣ, въ не прикъснѣ никакъ спогожденіята, тя бѣше отвърженіето което патриархѣтъ бѣше показалъ по вѣтъ кѣмъ императорскый ферманъ. Като видя че не може да рѣсклати комисіѣтъ която са обѣгаше твърдѣ здраво на това основаніе. той работѣ посредственно и непосредственно прѣдъ правителството за да го накара да унищожи ферманѣтъ когото е дало на българскый народъ; въ като разбра че не сполучи и тамъ, той вѣлзе тогава искрено и безъ забикалѣ въ въпросѣ на интереса, който интересъ е былъ и е самата и единственната грижа на патриарха както и на прѣдшественникѣтъ му, сирѣчь — опредѣленіето на границѣтъ на Екзархіѣтъ.

Този е прѣдмѣтъ който ни е занималъ цѣлы четири мѣсяцы откакъ сме въ спогоженіе съ патриарха, а никакъ богословскы тѣкности, както нѣкоѣ отъ вѣтъ могатъ да мислятъ, като глѣдѣтъ бавный вървежъ на спогоженіята. Ный даже чюхмы повече отъ десять пѣти Н. Святѣйшество да казва че стига само да се опредѣлятъ границѣтъ, та другото ксето не е отъ свѣтскый рядъ е нищо прѣдъ очѣтъ на черковѣтъ, която е готова да ни направи най-гольмѣтъ отстапенія въ духовнѣ матеріѣ. Отъ поведеніето прочее и отъ думѣтъ на сегашный патриархъ ный заключиме за лъжливостѣтъ на думѣтъ на прѣждебывшій че българскый въпросъ былъ черковенъ, духовенъ и догматическы.

Въпросѣтъ така освободенъ отъ всенкѣтъ софизми въ които мрачный и казугерскы духъ на патриархъ Григоріѣ бѣше можалъ да го обвѣе, намъ е дозволено да кажемъ че

борбата ни съ Патріархѣтъ е борба между робството и господствуваніето, между трудътъ и изединчеството, между естественното право на човѣка и матеріалний интересъ. Тая е и точката подъ която щемъ го разгледаны.

II.

Ако не съгледва човѣкъ този въпросъ съобразно съ името което носи, ако го съгледва като въпросъ на самолюбіе на нѣкои лица, на корестолубіе на други или като чуждестранно вѣхиовеніе съ задниѣ политическѣ, мисль онъ бы помислилъ че той е достигналъ цѣльтъ ся.

По злосчастіе обаче дървото което ще распрѣсни въ Българіѣ благоуханіята на цвѣтоветъ си и да въспроизведе плода на живота, е още въ зародишъ; и оныя които ни обѣщаватъ че щемъ вкусить на скоро отъ плодоветъ му, неопознаватъ никакъ сѣщностѣтъ на прѣдмѣта.

Този въпросъ е дщерка на ужасыи страданія искубнати изъ оныя страны гдѣто българскый элементъ е намѣсенъ съ гръцкый, страданія на които отзивѣтъ растронн цѣлый българскый народъ, страданія толкова по голѣмы колкото двата противни елемента сѣ по-размѣсены, така шото тамъ гдѣто гръцкый элементъ бѣше по-значителный Българинѣтъ бѣше подавенъ и съврѣшено не си принадлежеше вече.

Както матеріята, за да ѣ познаемъ въ най-простыѣ ѣ елемента, има нужда отъ анализа на хымикѣтъ, тѣй и този прѣдмѣтъ изисква едно по-подробно описаніе, безъ което и комисаритѣ които сѣ искренны и патріархѣтъ и публиката могатъ да ся измаматъ, и самото правителство даже може да падне въ заблужденіе отъ което не ще да ся завърне освѣтъ твърдѣ късно и може быти безъ никакъ ползѣ.

Покойный Великый Везиръ бѣше съставилъ единъ българо-гръцкѣ комисіѣ за да пригледѣ да не бы да има нѣщо недостатѣкъ въ двата проекта които правителството бѣше издало върху рѣшеніето на българскый въпросъ и съобщило на двѣтъ въ състязаніе страны.

Тази комисія бѣше почнала отъ по-лесното, и когато дойде до по-мѣжното, патріархъ Григорій като показа съпротивленіе, Али паша остави единъ членъ който дава

тяжания на гръцкыѣ владыцы и всѣхъ Българинѣ въ смѣсеныѣ епархіи ся намираше подѣ каприціята на единѣ гръкъ, така щото, имато на народностѣхъ ни единѣ нѣхъ заличено отѣ ластѣхъ на народностѣхъ на Имперіята, гръкыѣ работеше да го подави и изгаси лично въ всѣхъ Българинѣ.

Въ административно отношеніе, въ правителството, въ черковѣхъ, въ търговѣхъ, въ гражданскій животѣ на всякыѣ стѣпени, гръкыѣ грабва прѣдставленіето на българскій народѣ въ смѣсеныѣ епархіи. Всичкыѣ амбиціозни и интриганти Българи които искахъ да участвуватѣ въ това прѣдставленіе, трѣбаше да минѣхъ подѣ тяжкото условіе да ся погърчатѣ за да ся прѣмѣхъ въ това многоцвѣтно тѣло което задържаше за себе си всякыѣ привилегіи отстѣпни въ имато на народа и никога въ неговѣхъ полѣзѣ, както и всякыѣ плодотворны службы които администраціята оставаше на императорскыѣ подданицы. Оцны отѣ амбиціозныѣ Българи които не искахъ да ся погърчатѣ и да достигнѣхъ самичкы желаніята си, владыката ги жертвоваше безѣ милость и безѣ исключеніе като ги прѣдставляваше за непокорны на царскыѣ власти. Въ смѣсеныѣ епархіи, всѣхъ непокоренѣ на фенерскыѣ системы ся прѣдставляваше за бунтовникѣ противѣ властѣхъ, и сполучавахъ чрѣзѣ толкова срѣдства да го зачернятѣ щото му ставаше невѣзможно да ся уміе отѣ подозрѣніята на властѣхъ; така щото властѣта е играчката а подданикыѣхъ жертвата на фанариотизмѣхъ. И това нѣщо не трѣба да очюдва никого който знае че тыя нѣща ся връщатѣ въ долныѣ класове на обществото прѣдѣ епархіалныѣ власти, и не достигатѣ до прѣвѣхъ и просвѣтенѣ класѣ на правителственныѣ мѣхъе.

Вѣрность прочее, честь, прѣданность, това сѣ думы сѣ които гръцкыѣ си играѣхъ въ смѣсеныѣ епархіи. Мекеретата на Н. Высоко-прѣосвященство сѣ рекумандувани прѣдѣ властѣхъ; тѣхъ сѣ полезныѣ граждѣ; слѣдѣ тѣхъ нѣхъ българитѣ, на които тѣхъ сѣ прѣдставителѣ, тѣлковачитѣ, посрѣдницитѣ, сѣ единѣ рѣчь, тѣхъ сѣ смитаната на народа. По прѣдложеніето на Выс-вата, тѣхъ сѣ които вѣзатѣ въ свѣтъ и за всегда. Тыя които виждатѣ въ смѣсеныѣ епархіи въ идѣре мизлиши, въ темизи хукукъ, въ джимаеѣ мизлиши,

въ търговскитѣ съдилища, въ истинафитѣ, сж всичкитѣ върнѣ на това съсловіе. Какво произлиза отъ това? Отъ това произлиза че всичкитѣ прачославни подданици въ своитѣ работѣ и гражданскы расправы сж сжѣть прѣвъ прижѣтъ на тѣхнѣтъ върнѣ на това съсловіе. Така става гдѣто видѣхмы убійци да ся отпушѣтъ слѣдъ нѣколко врѣме затворѣ и просто обвинени хора да изгивѣтъ въ тѣмнищѣтъ; ный глѣдамы подданици на едно малко съсѣдно царство да си позволяватъ всякаквы произволности почти ненаказано, благодареніе на покровителството на това съсловіе или тѣло.

Въ давѣтъ между двама търговцы единый грѣкъ другый българинѣ пакъ въ смѣсенѣтъ епархіи ный виждамы прѣвый да има право, благодареніе на взаимнѣтъ обязанность между привърженищѣтъ на това тѣло, взаимна обязанность толкова голѣма щото е даже съблизнителна. Единый малѣкъ и още пресенѣ прихѣтъ ще вы даде върху това по-ясно понатіе. Двама съдружници, единый грѣкъ другый българинѣ, като сж раздѣлили ся скарватъ за едно количество отъ 25 хыляды гроша; сждилището на мѣстото, мѣсто безъ грѣци, дава право на българина; грѣкѣтъ направа апело на мутесарифина, градъ смѣсенѣ и гдѣто грѣкѣтъ елементъ силно защищава своитѣ си. Съ общето учѣстіе на грѣчолѣжѣтъ, грѣкѣтъ испечелѣва давѣжѣтъ и българинѣтъ отъ своѣхъ странѣ прави апело на вилаетскый главепѣ градъ; нѣ и тука грѣкѣтъ, рекомандуванѣ отъ грѣкѣто тѣло въ мутесарифлика на грѣкѣто тѣло въ вилаетскый Градъ, които сж купно солидарни едно за друго, испечелѣва изново давѣжѣтъ; проникнѣтъ обаче отъ правото си, българинѣтъ прави най-послѣ апело на Дивани-Ахкямъ който като разглѣдва работѣтъ отъ точкѣ зрѣнія на приложеніето на закона, разваля и двата иляма на мутесарифлика и на валийскый градъ, и праща распрѣжѣтъ на търговското съдилище гдѣто българинѣтъ намира правото си, нѣ слѣдъ като быше изгубилъ двѣ години да тѣча по тѣхѣ работѣ и едно количество пары четыре пѣти по-голѣмо отъ количеството на процеса. Другъ привѣръ. Ный познаваме единый грѣкъ търговецъ въ единый смѣсенѣ градъ, който има на гърба си повече отъ 50 давѣи и който е уиѣялъ да избѣгне искусно да ся не

прѣдстави на сѣдилището, а за което е осъденъ да се пенасии да ги плати.

Ний бы могли да цитирамы и други примѣры болкото искате съ имената на лицата и на мѣстото, нъ ний щемъ ся ограничимъ само да кажемъ че въобще въ смѣсеннѣ епархіи правосѣдіето куца и е болнаво, благодареніе на вліяніето на това съсловіе, защото правосѣдіето е нѣщо твърдѣ деликатно; даже и най-просвѣтеннѣ законовѣдци и сѣди ся много пати излѣгватъ, а колко повече изшитѣ, догдѣ правителството ни ся снабди съ сѣди доста просвѣтены. За това прочее не треба да ся чюдимъ на вліяніето на съсловіето за което говоримъ връху сѣдилищата въ смѣсеннѣ епархіи.

Напѣхани на всѣждѣ грѣцитѣ сѣ ся втикли чякъ до въ държавнѣ каси, съ приходѣ на които располагатъ тѣй както не бы располагали съ собственното си богатство. Ний познаваме доста такыва касіеры които като злоупотребяѣтъ отъ голѣмы суми въ растояніе на нѣколко години, хвърлятъ ги послѣ, съ помощѣ на Высокосвѣтосвященствата, на гърба на народа. Ний познаваме единъ голѣмъ крадецъ отъ единъ голѣмъ градъ на когото името начина отъ буквата Ф., който като бѣше ся прѣдставилъ, въ врѣмѣто на Кармѣскитѣ войни, да улесни изработваніето на нужни за солдати на шейкъ посредствомъ епархіитѣ които ся бѣше прѣобърнала на единъ голѣмъ фабрика, може, въ растояніе на двѣ години, да уплячка повече отъ 8 милиона грошове и да избѣгне издирваніята на правителството като прѣдставляваше чрѣзъ законнѣ сипроводници всячкѣ си обвинители за противници на властѣ. За тѣзи голѣмѣ кражбѣ, тамошното тѣло грѣцко и тѣлото въ столицѣтѣ, което има нишии на всякѣ въ имперіитѣ и, като единъ видъ франкмасонеріи и е свързано съ всичкѣ по вѣнъ тѣла, го защитихъ и доста добръ.

Това тѣло има такожде въ расположеніето си вѣрностѣ и способностѣ на чиновницѣтѣ малки и голѣмы; то е което прѣдставлява като добри оныя които му ся нравятъ и което ся опълчова противъ оныя които му не идѣтъ на смѣтѣ и ги прѣдставлява като неспособны, и съ това добыва голѣмѣ свободѣ въ движеніята си.

Гръцѣтъ намѣрили средство да ся обогатятъ; ний имъ не завиждамы. Златото на Българинъ и на Молдовлянинъ тече много въкове въ ковчезытъ ний; спомогнати такожде отъ географическото си положеніе и отъ прочутиятъ си наклонность къмъ краждѣтъ, тий ся днѣсь прѣвигъ търговци въ всичкитъ пѣцы на имперіѣтъ. Като чели естественното стрѣмленіе което кара всѣкъ търговецъ да събори противника си да не стигаше, та са притуря при това стрѣмленіе на грѣка и партизанскій му духъ на тѣлото противъ българина. Отъ това излиза че ний считамы вече стотини българскы търговскы къщи съборены, особено откакъ ся е почнала черковната ни распра.

Тий могатъ да отдадѣтъ това на нашѣтъ селскы простѣтъ и на слабѣтъ ни способность въ търговіѣтъ; това е истина. защото всички оныя които ся отръкурахъ, ся погърчювахъ, и днѣсь само селачиниѣ и повыѣ жители на градоветъ иматъ честѣтъ да прѣдставлявать българскій народъ; нъ който и да бѣше въ такова положеніе, бѣлъ той българинъ, англизинъ или френциъ, не можеше да бѣде друго яче. Понеже това е така, ний удостоявамы да ся промѣнѣтъ условіята които ни ся докарали въ такова злосчастно положеніе, щото съ промѣненіето на причиниѣ да ся промѣнѣтъ и слѣдствіята; и ний не искамы никакъ да размѣнимъ положеніята си съ грѣцѣтъ и да възмемъ тѣхното мѣсто; ний искамы само да може всѣкъ отъ насъ да занимае едно положеніе което да му позволява да защищава интересытъ си и честѣтъ си, нѣщо което не сѣществува днѣсь ни въ Серезъ, ни въ Солунъ, ни въ Меленикъ, ни въ Струмица, ни въ Водина, ни въ Битоля, ни въ Едирне, ни въ Варна, ни въ Ахыло, ни въ Сузополь.

Това положеніе което искамы има ли нѣщо неправедно въ себе си, нѣщо не съобразно съ равенството? Гръцѣтъ ли бы сѣбѣли да поддържѣтъ че исключителното положеніе което искагъ да съхранѣтъ по крайщата на Дунава, на Черно Море и на Архипелага, е толкова справедливо колкото нашето желаніе? И кого мыслятъ тий да измамятъ когато ся облѣгатъ на незнамъ какъвъ-си капонъ черковень за да ни убѣдятъ че ний нѣмамы иститѣ гражданскы права да прѣбывавамы въ всичкиѣ търговскы край-

морскы градове както и въ всичкытъ срѣдоточны градове на епархіиѣ, даже и тамъ гдѣто нѣма повече отъ 4-5 души гръци? Ний знаемъ че върата е чѣсто служила на лъжцыѣ за да скубятъ простодушныѣ хора; ний не искамы да кажемъ че нашѣтъ едновѣрци, които толкова упорствуватъ за да управляватъ черковыѣ на Българиѣ, на Власыѣ и на Албанцыѣ, иматъ намѣреніе да правятъ търговинѣ съ вѣржѣтъ Христовѣ; въ кой чловѣкъ, като глѣда претенціиѣ имъ, не имъ бы предписалъ такыва чювства? и кой не бы рѣкълъ че тый искатъ да ся залепятъ на кожиѣтъ на българыѣ като единъ ахтанотъ съ хылядо смукала за да имъ смучатъ кръвьѣ и потѣтъ? За хората, както и за народыѣ, за да сж за обычиіе и за почитаніе трѣбва прѣди всичко да ся справедливы, особено оныя които имжѣтъ тщеславіето да ся хвалятъ на всѣкы чась за благородното си происхождение.

Нъ нека разглѣдамы сега Высокопрѣосвященствата въ апостолскжѣтъ имъ мисіѣ, тамъ гдѣто вліяніето имъ дѣйствува непосредственно, и ја видимъ полезни ли сж или вредителни въ смѣсеныѣ епархіи.

Высокопрѣосвященствата сж естествено надзирателитѣ и директоритѣ на черковыѣ. Нъ ето що ся случява.

Прислѣствіето на нѣколко гръцы въ нѣкой градъ или село стига за да накара Высокопрѣосвященствата да въведжѣтъ въ църквыѣ гръцкый языкъ. Това е едно постоянно правило въ политикжѣтъ имъ. Чрѣзь языка, нѣщо за удивленіе! черквата става гръцко притяжаніе, (въ смѣсеныѣ епархіи само, защото въ епархіиѣ на Дунавскый вилаетъ сватыѣтъ владыцы нѣматъ съучастницы). Высокопрѣосвященствата иматъ голѣмж маніѣ да правятъ новы черковы въ смѣсеныѣ епархіи; знайте ли защо? Не си въображявайте че то е само за да събличятъ българыѣ и да испразнивать училищныѣ имъ касы. Не; не гы мыслете толкова лоши, въ това ся крие друга мысль по тънка. Колкото тыя черковы сж по голѣмы и по хубавы толкова тый сж прѣлестны уловки за да привлекаѣтъ гръцкы колонисти въ българскыѣ градове, защото тый щжѣтъ бждалѣтъ естествено епитропитѣ отъ гдѣто щжѣтъ си черпжѣтъ твърдѣ пріятно пропитаніе. Като извадимъ собствениѣ Българиѣ гдѣто гръцыѣтъ нѣматъ амбиціѣтъ да ѣж погърчатъ,

всичкитѣ черковы и заведенія на общинитѣ въ смѣсенитѣ епархїи въ Тракиѣ и Македонїѣ имать сѣща участъ, защото гръцитѣ съгледоватъ тѣя двѣ провинціи като принадлежащи тѣмъ по историческо право. Нѣколко примѣри сѣ нужни за изясненіе на туй що казвамы.

Въ Водинската епархїя въ Солунскый вилаетъ, и градътъ Водинъ, градъ безъ гръци, има 9 черковы. Вѣрвате ли че Българитѣ не можѣтъ да расположѣтъ ни съ една отъ тѣя черковы и че ся борятъ отъ три години на самъ за да вземѣтъ поне една черковѣ? Миналата година, отчаяни да чекѣтъ рѣши ніею на черковнитѣ и на гражданскитѣ власти, мислящи при това чи имать приво да располгатъ съ онуй което имъ принадлежи безъ позволеніею на владыката, Водничане задѣлжаватъ единъ священникъ да служи на български. Нъ, нѣщо неслыхано въ аналитѣ на Турциѣ, заплѣгата влизатъ въ черковата въ срѣдъ Божественната служба, и, съ нежѣтъ въ рѣжѣ истлакуватъ хората възъ портытъ; послѣ, вченкуватъ 7—8 души огъ попервытъ, ги затварятъ въ тъмницѣтъ, оттамъ ги прищѣтъ въ Солунъ за да ся испыта выната имъ, и ги държѣтъ три мѣсяци въ тъмницѣтъ, въ най голѣмытъ лѣтны горѣщияны. Тогавашный мутесарифинъ бѣше человекъ лесенъ за подкупуваніе и владыката си врышише лесно работѣтъ съ него, за това и первытъ истиндацы бѣхѣ противъ благородитѣ жертвы, нъ кога ги испыта послѣ въ Солунъ самъ Валията, Н. П. Сабри Паша, той осжди рапортѣтъ на Водинскый мутесарифинъ, и пусна затворенитѣ да си отидатъ у дома си; нъ слѣдъ като залъричали на скелеты и ся бѣха съсинали въ търговѣнта си. Ето какво докарватъ въ смѣсенитѣ епархїи народното честолюбіе, христїанската набожностъ и дързостѣта да ся мислимъ притежатели на зданїята които сме направили съ парытъ си. Не мислете че тѣи бѣдны хорица протеглихѣ тѣя мѣжителства на тѣзи достойна за друга епоха никвизиціи само отъ невѣжеството на собственитѣ си съграждане; и то е спомогнало, нъ Высокопрѣсвщенството си служи съ тѣхъ като съ мапини, защото ся боѣтъ отъ силата му. И послѣ, гдѣ ся не аждѣтъ низки хора които да трѣсятъ чрѣзъ жертвованіею на най сѣбитѣ нѣща и чрѣзъ най незаконнитѣ срѣдства да ся възди-

гнать отъ ничтожеството си? Гръцки вагабонти и подли Българи: ето свитата на Высокопрѣосвященствата.

Въ Струмицѣ, като изгорѣхъ черковитѣ, благодареніе на помощтъ коѣто имъ подаде владыката въ тѣя обстоятелства, днесъ имъ не дава дозволеніе да си направятъ новы, отъ страхъ да не бы да направятъ грѣхътъ да не сломятъ имято му, а той прави грѣхътъ да ги оставя години безъ църквѣ и безъ молбѣ, знающъ че Господь е много милостивъ.

Нѣ нека оставимъ този вилаетъ гдѣто такыва примѣри си срѣщатъ въ всѣкъ градъ и въ всѣко село, и нека хвърлемъ единъ погледъ и въ Едирненскій вилаетъ.

Пловдивъ само може да ни достави матерію за да съчинимъ цѣлы томове. Тамъ, на върховетъ му има едно народонаселеніе което има нѣма нужда отъ двѣ черковы; то обаче има подъ расположеніето си седмъ великолѣпны черквы всички разграбени отъ грѣцы съ еллинески панапарты. Когато тѣя черковы сѣ си правили всичкитѣ грѣцы събрали заедно не бѣхъ въ състояніе да направятъ нито единъ олтарь, толкова бѣхъ малочисленны и толкова сиромаси. Но щомъ като ги съградихъ българитѣ, митрополитътъ въведе въ тѣхъ грѣцкый языкъ. Вагабонти грѣцки, дошли отъ вѣнъ си помислихъ притякатели на тѣя черковы, и днесъ, чрѣзъ тѣзи си единородцы Фенерската черкова обливва градътъ грѣцки градъ, и съ града и епархіятъ. Такава е логиката на Фенерь, такыва сѣ срѣдствата на неговото завоюваніе чрѣзъ които распространява Еллинизмътъ. Днесъ тя награждава чадата си за заслугитъ които сѣ и изправили. Единъ неслѣсенъ пришелецъ отъ Аграфа се храни отъ черковатъ Св. Недѣлкъ, други отъ черковатъ Св. Парашкева и т. н.

Единъ отъ най богатитѣ манастири, въ Тракіѣ на едно прѣкрасно мѣстоположеніе въ Доспатъ е доставенъ подъ расположеніето на единъ отъ грѣцкитѣ фамилии които се е най много трудила за распространеніето на еллинизма. Когато минахъ изъ рацѣтъ на послѣдній Български надзиратель въ грѣцки рацѣ той имаше 900,000 гроша чисти пари.

Тѣя пари днесъ не съществуватъ, както и другитѣ му парекы б гатетва нѣма да се забавятъ да исчезнатъ, защото Фенерската черкова нѣма за такыва нѣща много тъмна совѣсть, както и за завѣщаніето на основателътъ на този манастиръ което казва буквально: «Никой Гръкъ не

ще да бѣде пріѣтъ за управителъ на тоя мѣнастырь, защото тая пасмина хора като лукавы и лакомы щѣтъ съдѣйствовать за разрушеніето му. «Ималъ е право благородный му основатель да завѣщае такава дѣлность на потомството, защото имѣа съмнѣніе че и този мѣнастырь ще дочека участъкъ на Св. Аргиръ, когото грѣската дружина обра прѣдварително че послѣ го запади за да ся не улови кражбата.

Слѣдъ нѣколкото тыя примѣры иска ли да расказваме и други за да просвѣтимъ публикѣтъ? Ный не щемъ да злоупотрѣбяваме съ вниманіето ѳ.

Думата, произтеченіе отъ божеството, е дадена на челоуѣка за да развие ума си, да съобщава идеитъ си и да ся състави единъ свѣтъ на себе си. Нѣ на великѣтъ вселеннѣхъ Фенерскѣхъ черковѣхъ было угодно, защото населявани отечеството на нѣкой си Филипа на нѣкой си Александра или отечеството на нѣкой си Орфея, да ни наложи языкѣтъ на тоя Филипа и на тоя Орфея, ако и еллинскый языкъ на првъый да е твърдѣ съмнителенъ. И колко трудове, колко усилия, колко интригы и тайны движенія отъ странѣхъ на черковѣтъхъ на Емадж, и на старытъ и новы комитеты за да стопятъ тыя народонаселенія и да ги направятъ способны за великата идея на Самуила и на Ипсиланти! Въ това отношеніе, бодростъта на Высокопрѣосвященствата е по голѣма отколкото кога барѣтъ святото причащеніе. Окаяннитѣ българскы учители, голѣмы и малкы сѣ были и сѣ и до днесъ истинскы мѣченицы. Съ клеветытъ си и прислѣдованіята си отъ всякакъвъ видъ владыцѣтъ ги не оставятъ спокойны и ги гонятъ отъ всякъдѣ како нѣкога язычницѣтъ гоняхѣ апостолытъ на Христа. На тѣхно мѣсто ся турятъ учители които дохождатъ отъ Емадж или които сѣ напоены съ сѣщый духъ. Подъ защитата на Высокопрѣосвященствата, тыя новы философы, ако и да проповѣдватъ на невиннытъ творенія които имъ сѣ вѣвѣрены, науки съвсѣмъ противны на дължностътъхъ на полезното и на честното, пакъ ся наслаждаватъ съ съвършеннѣхъ безопасностьъ и съ првъитъ почести на мѣстото. Коя е цѣльта на ученіето имъ? да ни отцѣпятъ отъ праотцытъ ни, отъ фамилінтъ ни, отъ насъ истытъ; съ единъ думѣ, да ни развалѣтъ природѣтъхъ за да умножатъ мѣничкѣтъхъ си народность и да оставѣтъ въ мытитѣ корены за химерическытъ имъ планове.

Второто слѣдствие на това учение е да държи народонаселеніята въ дебело невѣжество понеже распространението на просвѣщеніето е невъзможно чрѣзъ мрътвыгь или чуждестранни языци, нѣщо което цѣла Европа е испытала на опытъ.

Българскитѣ книги и вѣстници ся гонятъ като еретически и ся рекумандуватъ за такыва на народонаселеніята. Черковны-тъ книги сж прѣдставляватъ прѣдъ властѣж като распространяющы панславизма, а оныя които бы рѣкли противното минуватъ за противници на държавата; така щото ролитѣ сж обърнаты наопаки: вѣрнитѣ, честнитѣ и тихитѣ подданици сж прѣдставены като не вѣрны, а съзаклятницитѣ и оныя които дѣйствително подпомагатъ имперіѣжж минуватъ за равностны защитници на цѣлостѣж на Турскѣжж Имперіѣж.

Ако никой у насъ не е господарь нито на честѣж си нито на съвѣстѣж си, онъ е още по малко на името си. Завѣщаніята сж съчинены отъ рѣцѣ въържжены съ перото на Негово Высокопрѣосвященство и на съучастницитѣ му и богатството на покойный ся прѣвръща въ тѣхѣж ползѣ, въ ползѣ на Емладж. Колко още и лѣжливы завѣщанія които чрѣзъ властѣж на высокопрѣосвященствата минуватъ прѣдъ управителитѣ за истински! Не мыслете че единъ мухтарскы михуръ е незначително нѣщо; чрѣзъ тоя михуръ всѣкы актъ, остава подчиненъ. Той може да оправдае или да съкруши единъ челоуѣкъ, да възвыши единъ разбойникъ или да събори единъ честенъ челоуѣкъ. Тѣзи сила която врѣши въ подробность толкова голѣмы и малкы вѣны е и тя въ расположеніето на негово Высокопрѣосвященство.

Отъ тѣя печалны картины които изложихмы подъ очитѣ ви выи виждате че нашето положеніе е тѣжно и плачевно; нъ то не е по малко лоше за правителството. Въ едно мѣсто гдѣто, при всичкитѣ усилія на правителството, индивидуализмъ е толкова произнесенъ, съзаклятіето толкова силно и срѣдствата които употрѣбаватъ толкова тъмны колкото и сполучны пуждно е да хвърлемъ свѣтлина врѣху тѣзи точкѣ, пуждно е да са распрѣсне таковато състояніе на работѣтѣ и да спечелите собственытъ си подданици които ви простиратъ рѣцѣ, пуждно

да освободите совѣстьта и да строите тѣзи дебелѣ корѣ които единизмъ е прострѣлъ между народонаселеніята и правителството, като оставите българизмъ да изникне чрѣзъ тѣзи кора. Кога българитѣ по тѣя страны гдѣто челоувѣчеството страдае и се измѣчва добыжтъ правото да влизать непосредственно, были тѣи по многочисленны или не, въ сѣвѣтъ, въ сѣдилищата, въ главнытъ административны и търговеки сръдоточія, кога вземать участіе въ голѣмытъ прѣимущества които правителството доставляа на управляемытъ си, кога освободять кѣщитѣ си и черквитѣ си и въспитаніето си отъ това чуждото и развратно духовенство, кога най послѣ правителството унищогои тѣзи видѣ снахѣи съ черны расы, тогава всѣкытъ грабительства, неправды и мѣдителства щѣтъ изчезнѣтъ, честностъта ще се възвори и прѣвосъдѣето ще се уллучи.

Прѣвытъ онлакуванія подадени вече прѣди 12-15 години на В. Портѣ изражаваж точно страданіята на тѣя два вилаетѣ. Само когато тѣя страданія минаж по политѣ на Балкана тогава на отзываетъ ся обидихъ жителитѣ на Русчукскы вилаетѣ на които онлакуваніята не даваж други причины освѣнь финансовы и причины на природно честолубіе. Нѣ не сѣ такыва причины които убѣдихъ публичното мнѣніе и които спечелиж на Българскы народѣ правото. Публичното мнѣніе се произнесе отъ точкѣ зрѣнія на челоувѣколюбіето. Правителството бѣше разбрало въпроса както и публиката и го бѣше рѣшило въ сѣщата смисель въ двата си проекта обнародованы на 1869, проекти които блистажтъ по правдѣтъ и по прозорливостѣтъ. Ако фермацѣтъ грѣши мѣничко въ това отношеніе трѣба да отдадемъ право на Правителството че погрѣшката не е негова; грѣцко-българскѣтъ комисіи които за да поправи ужѣ антиканоничностѣтъ на тѣя проекти, състави другъ единъ проектъ който обявенъ отъ Григорія не по малко атиканонически, имаше още и неудобството да развали прѣвытъ и въ формѣтъ и въ съдържаніето за голѣмъ щетѣ на народа и на страдающето челоувѣчество.

II

Като показажмы по главнытъ причины които поредиж

българскій въпросъ, нека видимъ сега защо въ приложе-
нето си този въпросъ не постигнѣ цельта си. Дѣйстви-
теленъ тѣмъ гдѣ о злото не сжществувае, а не тамъ гдѣ-
то сжществувае; и ако да сжществувае злото по нѣ-
кой чисти въ Дунавскій вилаетъ както въ Вражъ въ Кю-
стенджикъ, то си бѣтана непобутного. Коя е прочее при-
чината на това криво приложение на дѣкътъ? Причината
е, както казахъ по горѣ, заблужденіе на комисаритъ
на 1868, заблужденіе да почитатъ единъ каионъ койго злѣ
постыкуванъ ни сплънѣ въ цельта ни и ще чопрови зло-
счастіе на повече отъ единъ милионъ българи. Черкова-
та благониніе издала нѣкога си едно правило спорядъ
кое о, въ единъ сжщій градъ, за едно и сжщето стадо
двама владыцы зависящи отъ сжщитъ черковъ не мо-
гѣтъ да прѣбизаватъ въ него. « Въ нашия въпросъ, при
всячко че нито черковата е сжщата, понеже българската
черкова и грцката черкова сж по упрвленіе си отдѣл-
ны, при всячко че стадото не е сжщото, понеже българ-
ското стадо и грцкото стадо си избѣгватъ и ся мразятъ
взаимно, истина неуспорима понеже тя произведе раздѣ-
леніе на дѣвѣтъ черковъ, нашиятъ простодушнъ комисари
имали злочестията да вѣрватъ на прѣтъкуваніе което
му правили въ Фераръ, и въ това плачевно заблужденіе
той изоставихъ безъ защитѣ прѣдъ Августѣйшій творецъ
на Фермантъ оныя българи които ся напиратъ въ епар-
хитѣ или по малко отъ грццитъ или наравно число съ
тѣхъ, или въ съгласіе безъ да ся иматъ дѣвѣтъ трети
части.

И Дѣйствително, когато ты попытахъ к кѣмъ мѣрны
бѣхъ извѣли за да запазѣтъ честѣхъ, плота и народностъ-
тъ на оныя отъ българитъ които щѣтъ ся напѣратъ въ
число недостаточно спорядъ фермана за да влѣзѣтъ въ
Езарихѣжъ, той ни отговорихъ съ удивленіе имали-ли
сж право да имъ мине даже такава мисль прѣзъ ума;
работата обаче бѣше твѣрдъ ясна като погѣдѣние чело-
вѣкъ ни жестокото българи които оставяхъ вѣнъ отъ фер-
мана. И наистинѣ той ни отѣмаше всячкото крайбрѣжје
отъ Варѣжъ до Кюстенджикъ; той ни отѣмаше хубавый
градъ Пловдивъ съ жителитъ му които сж най добритъ
отъ съотечественницѣхъ ни, българитъ отъ епархитѣ:

Едирне, Демотика, Антица, Херакле, Дерконъ, Ганохоросъ, Кизико, Еносъ, Иксанти. Като хвърлемъ единъ погледъ въ Солунскій вилаетъ ний срѣщамъ толкова Българскы епархїи на които жителитъ ся давятъ въ еллинизмъ и ни простиратъ умолителны поглѣды. Вый виждате впрочемъ че ся не касае за толкова малко нѣщо което да можемъ да прѣзирамы.

Слѣдъ като сполучимъ ферманътъ и прїѣхмы извършеного отъ комисаритѣ дѣло като дѣло вече свършено, ний глѣдамы днѣсъ новата комисія наговарена да опредѣли грациитѣ на епархїитѣ да прави новы жертвованія, и да заключава шесть епархїи, които иматъ слѣкытъ погрѣбни споредъ фермана условия да ся съединѣтъ съ Ексархїята, три въ Едирненскій вилаетъ и три въ Солунскій, и когато ги попытахмы за причината на тия новы жертвованія нѣкои отъ тѣхъ ни отговориха: «Трѣба да пожертвувамы нѣщо за да сполучимъ благословіята на патриарха.»

Ний не знаемъ да ли комисаритѣ или други нѣкой има право да жертвова правдата на ближния си, права които той държи отъ Царя ся и които и го полагатъ въ равенство съ комисаритѣ, нъ намъ ни ся чини че тый ся поставятъ по горѣ отъ Господарѣтъ ко ато жертвувать опозакосто той само може да даде на подданицитѣ си. Да, ний имамы нужда отъ патриаршеското благословіе, нъ за едикъ простъ благословіѣ кой разумень чловѣкъ ся бы рѣшилъ да прави таквы огромни жертвованія? Да ли неговата благословія е равностойна на нашитѣ жертвы? За толкова малко нѣщо бива ли да правимъ толкова голѣмы жертвованія, най-паче когато това нѣщо ще си дойде единъ день отъ само себе си? Помыслете малко нѣщо да ли грѣцитѣ бы пожертвовали поне едно село отъ 50 кащи за да придобиятъ прїятелството ни? Не глѣдате ли ги че противъ канонитѣ, противъ благоприличїята, противъ новыи имъ догмѣ да не признавать ужъ въ черквата ни. народъ ни народностъ, тый ся стараатъ да обизобразятъ четири петь епархїи като искатъ да имъ отнѣматъ градоветѣ за единственната само причина че въ тѣхъ имало нѣколко грѣцы? Ний не можемъ наистинѣ да си изгълкувамы расточителностѣхъ на комисаритѣ освѣнь друго яче, освѣнь отъ незнаяне на прѣдѣлата и отъ отсѣстѣе на чувство въ тѣхъ които нѣща

побутнахмы оъ прѣстѣ си въ тѣхъ. Съ какво право смѣхте да жертвувате епархїи които иматъ условїята да влѣзатъ въ Екзархїята? Нъ щете ми кажете че патриархътъ нѣмаше да ги отстапни; това дава ли ви право да ги не турите въ каталога си? Тѣхното дѣйствително мълчаніе дава ли ви властъ да ги исключите? Нищо ни не извинява въ тѣхъ новы жертвованїя които направихмы и за които оставамы отговорни прѣдъ народа, прѣдъ потомството и прѣдъ правителството, толкова повече колкото повече смѣшеніето на двата елемента е по-големо и слѣдователно и злото въ съ-размѣрность.

Споредъ нашій начинъ да глѣдамы, ный трѣбаше да обърнемъ вниманїето си най много тамъ гдѣто злото е най голѣмо и страданїята най силны. Основанїето на Българската черква нѣма за причинъ самолюбіето на нѣкои нито личный интересъ на другы; то има за причина страданїята и за цѣль освобожденїето на единъ страдающъ народъ чрезъ възобновленїето на съкрушенѣтъ му черковъ.

Августѣйшїй архитектъ на тая черква положи твърдѣ широки и твърдѣ здрави основанїя; ный не трѣба въ изгражденїето на стѣнитъ ѝ да ги стѣсняваме, защото въ неѣхъ трѣба да се събере цѣлый народъ; ако се не съображавамы съ плана му ный оставамы отговорни прѣдъ него. Колкото за причината си нѣкои епархїи не съ ся прогнѣсли още, тя е неумѣстна и глупава. Нашїтъ Господарь не иска да принуждава волятъ имъ и ги остави да се прогнѣсѣтъ колкото щѣтъ.

Призованы днѣсь да затворимъ портѣтъ, нека се на-земъ долѣ да направимъ тѣзи винѣ противъ челоуѣколюбіето, защото утрѣ ный не иде можемъ да отговоримъ на оныя които щѣтъ да идѣтъ да поискать съединенїето си съ Екзархїята. Ный знаемъ твърдѣ добръ отъ що произлиза минулото нѣмъ мълчаніе. Ный виждамы движенїята които епископското тѣло си дава за да потуши гласа на народа; ный чѣтемъ всѣкъ день купове писма които получа-вани отъ тѣхъ епархїи и които ни описватъ печалны картины отъ страданїя които владицитѣ извършаватъ връху имъ за да ги сирѣтъ да се не произнесѣтъ въ полза на Екзархїята. На кое мѣсто не ся е напълнила тъмницата съ хора които тичахъ да подпшѣтъ такыва прошенїя? Не видѣхъ-

мы че такыва прошенія не сж почетоха повече отколкуто лицата които сж бѣха подписали? Не видѣхмы ли разбойници въоружени отъ в адиката да тичагъ да хванатъ такыва прошенія и да ги вложатъ въ свѣтитъ рѣцъ които ги бѣха въоружили? На другагъ управители водкладени отъ владыката да раздиратъ такыва прошенія като че ли правяхъ съ това заслугъ на правителството? Всичко това като е тъй, неразумно нѣщо е прочее да принамы възраженіето че народонаселеніяга не сж были произнесли. Освѣнь това дале ли имъ нѣкой ваде въ което да трѣбаше непременно да сж произнесжтъ? Ако на ий противникъ и ска спогождене което и ный желасмъ отъ всичкото сж срдце, то трѣба да е основано врѣху правого на естички, защото тогава само то може да има здравината и трайностьта съобразни съ свѣтосильгъ на прѣдмѣта.

Слѣдъ като осудихмы напнитъ комисары за слабостьтъ и за устѣичивость която показахъ въ нѣща гдѣто сж изискване царска власть за да направатъ такова нѣщо, неки видимъ сега най послѣдний отговоръ на патриарха който ни прѣдстави като своя сж ультиматумъ. Колкото за границьтъ на Ексархиягъ неговътъ проектъ объема 13 епархїи именуваны въ Фермана и епархїягъ Скопїѣ. Прѣбавете още и казїѣ Пригивъ отъ Манѣстрѣхъ епархїѣ и казїѣ Охридъ отъ Преспенскѣхъ епархїѣ. Сръщу тѣхъ дѣѣ кази той ни отнѣма нахїѣхъ Конушъ и махалѣхъ въ Иловдїѣ коѣто ни дава Ферманѣхъ. Още повече, той ни отнима нахїѣхъ Варнѣ, Месемвріѣ, Ахило и Сузополь като ни отхвърля много понавѣтрѣ отколкуто не е въ Ферманѣхъ.

Ето пжѣ и епархїиѣ коитѣ ни отнѣма:

1-о Битолскѣхъ епархїѣ която счита до 250 села българскы и само 3 села сж куцовласы.

2-о Отъ Охридскѣхъ той ни отнѣма Пресекѣхъ епископїѣ.

3-о Водискѣхъ епархїѣ именуѣща 90 села всичкыѣ българскы както и градовѣхъ.

4-о Могилнѣхъ сїстанѣхъ отъ три кази: Могленъ, Флоринѣ и Катраницѣ които имать 130 села чисто българско население, освѣнь владѣката.

5-о Касторъ съ 320 села всичкитъ български освѣтъ 16 гръцы.

6-о Дебръ съ 178 села отъ които само 16 арнаутски говорящъ българскій языкъ и които тѣхъ сѣ искали още прѣдъ 12 годинъ отцѣпленіе то сѣ отъ патриаршіята.

7-о Струмица съставена отъ 4 кази: Радовичъ, Тиквинъ, Малешово и Струмица съдържающы всичкитъ 180 села исключительно български.

8-о Полянскитъ епархія съ 105 села чисто български.

9-о Меленишкитъ чисто българска освѣтъ нѣколко гръцы въ градѣтъ.

10-о Дранскитъ съставена отъ 3 кази: Драма населена часть отъ Българи мохаметанцы часть отъ българи православны; Неврокопъ съ 100 села чисто български православны; и Зихна гдѣто сръбцами десятина села български и десятина села гръцы.

11-о Едирне, изъ което като извадимъ Сливненскій санджакъ който е именно освободенъ чрѣзь фермана, остава 271 села отъ които 29 гръцы и 243 български.

Отъ тѣзи статистикъ ся вижда че само въ три епархія има незначително число куцовласы, и че въ двѣ само има повечко гръцы, нѣ и тѣхъ сѣ пакъ нищо въ сравненіе съ българскій элементъ. Ный мыслимъ прочее че нашии комисары не заслужватъ никакъ укорѣтъ когото Негово Святѣйшество имъ отправилъ че искали твърдѣ много, нѣ че ще заслужватъ вѣчно укорѣтъ на Българскій народъ, на Българ. черкова и на Ц. правителство за гдѣто искахъ твърдѣ малко и за гдѣто не оставихъ нашии Господаръ да излазе милостѣтъ врѣху всичкитъ сѣ подданицы еднакво.

Нѣ да видимъ да ли погрѣшката на комисаритъ бы могла да ся поправи чрѣзь постановленіе то на прѣдставителны метохы, такыва какыто ни ся позволи да имамы въ Цариградъ, въ Пловдивъ, въ Варна. За да отговори челоуѣкъ съвѣстно на този въпросъ трѣба да сѣ припомни те глата на българтъ въ смѣсенитъ епархія, и тогава всѣкъ ще приознае че такыва метохы не могатъ да принесхъ никаквъ ползъ на българскитъ населенія. Каква полза за българтъ отъ такыва просты метохы когато гръцытъ занимаватъ всичкитъ сръдоточны мѣста за да иматъ въ рѣката сѣ всичкитъ работы и всичкото вліяніе. Всѣкъ знае че

животътъ ся распространява отъ центра къмъ краищата, а не отъ краищата къмъ центра. Каква полза за българскитѣ народонаселенія въ Цариградъ, въ Едирне, въ Пловдивъ, въ Варна, въ Сересъ, въ Селяникъ, въ Битоля отъ такыва метохы които нещѣтъ имѣтъ никакѣж юридикціѣж върху народонаселеніята и щѣтъ бѣдѣтъ за тѣхъ като че не сѣ. Такыва мѣнастири не щѣтъ ли да бѣдѣтъ единъ товаръ повече на грѣба на Екзархїѣжтъ? Съ прїѣманіето на такова едно положеніе ный ставамы самичкы чужденцы въ отечеството си, ный ся заточавамы своеволю изъ епархїалнытъ си градове и ся показвамы съ това че смы хора безъ сърдце и безъ умъ, и че смы крайно будали да вървамы на лукавото тълкованіе на едно правило което съчинителитѣ му не сѣ могли никога тѣй да разберѣтъ безъ да не докачѣтъ върѣжтъ коѣжто сѣ нареждали, върѣ на напрѣдѣкъ и на сближаваніе, а никакъ на разрушеніето на единъ народъ.

Така, Царѣтъ ни дава гражданско право въ всичкитѣ градове, срѣдоточія на напрѣдѣка, на живота и на свѣтлината, а вый ся заточявате своеволю изъ тѣхъ и не смѣете да останите въ градоветѣ отъ страхъ че негово Свѣтѣйшество? И когато даже, Господіе, и когато даже такова правило бы съществувало, мъдрий законодатель го отмахнува за да турѣ народа подобръ въ пѣтя на напрѣдѣка и на улущеніето което не може да е противно на духа на върѣжтъ, а вый ся бонте отъ сѣнкѣжтъ на едно правило на благочіеніе. Цѣлый българскый народъ протестира прочее противъ такова едно мѣнастиреко прѣдставленіе ако бы комисарытъ, натоварены да сполучѣтъ спогожденіето съ патріарха, прїѣли такова постановленіе.

Ако патріархътъ като ся мысли черковенъ началникъ сѣка че е и госсондаръ на кѣщытъ ни, намъ, комисарытъ на българскый народъ, дозволено ли ни е да сподѣлямы неговото заблужденіе? Патріархътъ е единъ простъ надзиратель на черковѣжтъ. Неговата власть трае до тогава до когато жителитѣ на мѣстото сѣ благодарны отъ него; щомъ го нещѣтъ вече за надзиратель тѣй трѣба да ся махне отъ тамъ, такова е поне заповѣдта, на Евангеліето.

Казано е че единъ само человекъ може да направѣ

динъ цѣлъ народъ счастливъ, като го положи въ пѣтя на напредъка, и че единъ само чловѣкъ стига за да го задържи за много вѣкове въ мраковѣтъ на неподвижностъ. Това може ся каза за комисаритѣ. Отъ едниѣ странѣ нашиѣ Господаръ ни отваря пѣтя на напредъка и на всичкитѣ улущенія, отъ другѣ, комисаритѣ го затварятъ, отъ страхъ да не бы да е много хубаво за насъ, и още и защото тѣхний вѣковий неприятель имъ казва че зарадъ българитѣ ще бжде грѣхота ако живѣятъ въ административнитѣ и търговскы срдоточія, въ срдоточіята на развитіето и на напредъка.

Ный не смы вече въ врѣмената на религіознитѣ борби; ный живѣемъ въ единъ вѣкъ на позитивизмъ, и ако ся занимаваме съ черковенъ въпросъ, то е единствено за да строшимъ грѣкытѣ вериги и за да си направимъ едно по-добро положеніе въ имперіятъ. Слѣдователно, нашата длъжностъ на вѣрны подданици и на хора чловѣколюбивы ни налага задлъженіето да взѣмемъ всичкитѣ грѣжи за да усигуримъ семейството, въспитаніето и народностъта на всичкитѣ оныя българи които щятъ бждѣтъ пожертвовани, друго-яче ный оставаме отговорны прѣдъ царя, прѣдъ народа си и прѣдъ потомството.

Това като е тѣй, ный обръщамъ вниманіето врѣху този прѣдмѣтъ. Въпросътъ който ни занимава, ако и прѣдмѣтно да е черковенъ, не е ни догматически ни канонически; той расналя страститѣ и ослѣпява разума повече отъ догмытѣ и отъ черковнитѣ правила. Исторіята е тамъ за да ни покаже че всичкитѣ ерезы сж ся породили отъ кавгы които сж ся почнали отъ каноны както въ нашиѣ прѣдмѣтъ. За това натоварени да свѣржемъ международный контратъ на двѣтъ народности, ный трѣба да взѣмемъ всичкитѣ мѣрки за да усигуримъ взаимнитѣ имъ права и да прѣдпазимъ двата народа отъ едно ново стълкновение въ бждѣщето. За това ся не иска нищо друго освѣтъ да истощи до край прѣдмѣта и отъ двѣтъ страны, ся искрено и лоялно. Ако по злосчастіе комисіята и Н. Свѣтъйшество недостигнѣтъ до свѣршенното изравненіе на мнѣнїитѣ, спорнитѣ точки да ся възложатъ на едниѣ комисіи съставена отъ три лица, отъ странѣ на прѣдсѣдството и на двѣтъ черкови, съ пълнѣ власть да отдѣлячатъ изъ смѣсенитѣ епархїи вѣнкашитѣ въ тѣхъ лица които бы прѣпят-

стеуван на народонаселеніята да се произнесжтъ свободны, и да прѣдставатъ на правителството рапорта си слѣдъ двѣ години.

Мѣрката която прѣдагамы може да се види на нѣкои по горѣ отъ прѣдмѣта подъ разискуваніе, нѣжека ни бжде позволено да кажемъ че се не касае тука за рѣшеніето на българскій въпросъ, нѣ за освобожденіето на подданика на Н. В. Султанътъ отъ подданика на Н. Святѣйшество патриарха, за освобожденіето на послѣданный робъ въ Европа който подъ маскитъ на вѣржтъ е избѣгнулъ на внименіето на Царя си и на челоуѣколюбіето. Този въпросъ рѣшенъ конечно, ще бжде отъ голѣмъ политическѣ ползѣ за Имперіжтъ. Съ неговоторѣшеніе, една съседна дръжава ще се излъчи отъ единъ кроническѣ болѣсть и ще извади изъ заблужденіе всичкѣ мечтатели на великѣ идеѣ; отъ другѣ странѣ, то не ще вече да храни идеитъ и желніята които се вѣлнуватъ отъ вѣдъ Дунава и които почнахъ да ни безпокожтъ етъ татакъ. Една лекичка Ексархія съ географически и стратегически граници, по вкуса на доста хора които не повѣдагъ голѣмѣ прѣданность къмъ Имперіжтъ, не ни мырини на добро. Напротивъ една ексархія такава каквато ѣ разбирамы ний и каквато трѣба да бжде не ще да може да се подвигъ отъ всѣкогы. Освободеи единъ отъ другъ и свободни, пазими и управляеми отъ отѣлны черковны власти, двата народи не щжтъ иматъ друго освѣнъ да вървятъ въ пжтя на напрѣдка и общото добро, да се наблюдаватъ въ постѣпкѣ си съ завистливо око и отъ това взаимно наблюденіе свѣтлината ще искача всякога прѣдъ очигъ на правителството както искрата между кремика и чакмака.

ЗА ИЗНАМѢРВАНІЕТО НА САХАТИТЪ

ЗА ВЪ ДЖОПЪ.

—0—

Въ 1500-тата год., въ единъ прекрасенъ день, до-

стопащенинъ сѣдникъ на градъ Нюренбергъ, 1) като свършилъ засѣданіето си и былъ на тръгване за да си иде въ дома да обѣдва, дѣто го чкала тоже подобно на него до-стовощенната му съпруга, ненадѣйно ся явава въ залата еднѣй искачь. Той былъ на прѣминали години, съ добръ изгледъ; койго му придавалъ нѣкакво уваженіе.

Господинъ Сидіе! казалъ дошлія въ залата, едничката ми надѣжда — е на вашето милосердіе! Заповѣдвайте, мо-лѣж вѣ ся, да ма турать въ таквастъ тъмница, дѣто да сѣмь самичакъ, дѣто никой да ма не безпокон — да ма задѣва или да ся мѣси въ работата ми съ която ся занимавамъ.

Сѣдника не можель да ся не зачуди на таквостъ ед-но исканіе, но то было за минута. Като поразмыслилъ мал-ко и ся напоилилъ че никого неможе човѣкъ да ся впу-ща на дълбоко въ една мысль. когато на странѣ, на бли-зо, има що годѣ да му привлича вниманіето неволно ма-каръ, намѣрилъ искането на стареца много пѣтно, и шу ся обѣщалъ да го испълни. Но изъ любопытство и участіе поимталъ го коя е причината на туй му желаніе.

Азъ ви го обадихъ, рекль стареца; Ето въ що съ-стои дѣлото. Имамъ жена и двама сынове, а азъ ся зани-мавамъ съ *вмѣсто дѣло*, което може да обогати освенъ мене, и други много, но за него не идъ казвамъ нищо прѣди да го свърши. Тѣй е прилично да посѣтѣва и сѣбѣй благоразуменъ челякъ. Между това семейството ми не-престанно ми разгнѣвява съ своето любопытство, и въ цѣ-лата си кѣща не можа да намѣря мѣсто да ся успокоя. Огида ли въ мастореката си механическа одаица да ся за-

1) Нюренбергъ въ Баварія, едно отъ кралевствата, които съставятъ южно-Нѣм. държава, въ 1818 л. стана уставно управленіе; въ 1848 и тува буква буната по скоро ся утѣши; - а въ 1866 подъ управ-леніето на сегашния краль Лудовикъ II, Баварія която обема 1380 четиро-огъла ся уплете въ Нѣмскія бой и изгуби нѣщо отъ земята си. Нюренбергъ е въ единъ пѣсѣливъ предѣлъ, во трудолюбіето на жители ѣ е направило доста плодородна земята, дѣли на р. Реген-ца която го дѣли на двѣ половини. Има повече отъ 70 х. ж. 3015 улича и може да ся обиколи за 4 часа; сѣмь е нѣкога слободенъ и майта на просвѣщеніето, но и днесъ доста значителенъ по тѣр овіята си, има различни фабрики за огледала, сита и др. различни учебны заведенія и дружества, музей и др. Въ този градъ ся работятъ и много дѣтиски игры.

нимавамъ съ дѣлото си, тѣ пакъ ся не стърпяватъ, и на конецъ принуждаватъ ма да имъ отворя и да прѣстана отъ да работя. За Бога, Г-нъ Сждіе, съжалете ся на мѣ мене, затворете ма въ тъмница — хемъ не за много: двѣ недѣлки да си постоя и ще си свърши работата.

Старецътъ приказвалъ съ таквасъ распаденность, тѣй убѣдително умолявалъ почтенния сждникъ, щото той и безъ да ще ся замыслилъ. Казало му ся че дѣлото е важно, и тѣй той не зналъ на що да ся рѣши. Потрудилъ ся да докаже на стареца да ся откаже отъ туй си намереніе, като му разказвалъ че не е добръ за честенъ и почтенъ челоукъ да ся туря въ таквось мѣсто, което е опредѣлено само за престѣпницитъ на закона. Съвѣтвалъ го още да отиде при нѣкой *берберъ* да си пусне кръвъ, но нищо гато не подѣйствувало да убѣди стареца, тогазъ сждята ся общалъ да му изпълни желаніето, но, не по напръдъ, до като не ся допита до жена му и дѣцата му. По сичкитъ чръты на лицето старческо ся изявила мѣката и жалостьта му, но пакъ си отишелъ въ бѣжии.

Сждята ся изпълнилъ обещаніето, и на другия день повикалъ въ сждилището сичкото му семейство. Разумѣва ся че повиканитъ кѣщии на старія механикъ въ сждилището не малко сѣ ся уолнили. «Знае когката кое е мѣсо изяла» дуга пословицата. Сичкого семейство на стареца съ гнѣвъ ся устремило: «Ты, дѣртъ пиргийнъ! Ти си това направилъ, се съ твоитъ пусти дяволи! Но да си поминишь добръ». И съ твърдо намереніе да ся оправдае предъ сждѣтъ жена му, а сичката вина да стовари на мѣжа си, трѣгнала и сыновѣтъ ѣ вървѣли подиръ неѣж.

Сждника още не ся свършилъ пытаніето, и тя завикала: смилѣте ся надъ насъ Г-нъ Сждіе, помогнете на нещастнитъ! Нѣмамы спокойствіе отъ нашія старецъ. Каквото ги попытамы не обажда, а сѣрди ся! много ся сѣрди. Много пѣти ся заканва да ни испокולי. Азъ васъ, дуга той, ще вы научя, само дойдете още единъ пѣтъ! А да видите че нищо не работи, сичко трѣгна на задъ въ кѣщата ни. Ето азъ полвинъ година какъ сѣж мѣжа, а той не иска и да знае, пѣкъ ни яде хлѣба и солѣтъ. Що е това, зеръ пѣтъ смы му слугы, когата той не ще да си заслужи хлѣбъ-тъ съ трудъ?

Почитаема, ты хортуваш не по християнски, и забвѣлъжиль сѣдникѣтъ.

Вече вый както щете правете, само ни помогнете въ мѣжкытъ — ахъ нещастна азъ! и слѣдъ тѣзи думы почина да плаче и чарѣжда.

Сѣдника видѣлъ че за да пыта по-много старата ще е излишно, за то ся обърналъ да попыта сыноветѣ и по подробно за постѣжкытъ на баща имъ. Тѣ отговорили че има полвинѣ год. отъ какъ баща имъ ся съвсѣмъ промѣнилъ, оставилъ работата си, началъ по цѣли ноци да ся занимава съ книги и съ нѣщо още дяволско. Единѣ нѣтъ ный намѣрихмы въ одаята му съвсѣмъ непознати за насъ инструменти, дръвцета, прѣчки мѣдны, желѣзны и прочее. Втория сынъ притурилъ още че, по мойго мнѣніе баща ни е полудѣлъ; той дума, азъ ще би открихъ таквось богатство, каквото вый не сте ни сѣпували, само потърпете.

Като слушалъ сѣдника тѣзи раскази, попыталъ майката: има ли други дѣца освѣтъ тѣзи? Тя отговорила: имамъ дѣщеря уженена за Вилбалда Терзія. Тогази гы прогонилъ да си идатъ и имъ заповѣдалъ добрѣ да ся отнесятъ къмъ стареца, а тутакси проводилъ за дѣщеря му — жената на терзіята.

Тя дошла блѣдна — уплашена и треперя като листъ. Сѣдята ѣж успокоилъ, и ѣ расказалъ сичко що приказали за баща ѣ. Горката ся обляла съ слъзи като чула за побѣркваніето на ума на баща си. Плачѣтъ ѣ былъ некрепенъ, защото тя горѣщо обичала баща си. Сѣдника на ново ѣж утѣшилъ и искалъ да му прикаже сичко що знае изъ първия животъ на семейството имъ. — Господине, азъ сега никакъ не ходѣ въ тѣхъ, отговорила терзійката, и за туй незнамъ какъ живѣятъ сега. Знамъ само че на горкыя ми баща не е добро. Гълчѣтъ го, викатъ му, искатъ да го проводѣтъ даже въ болницата. Два пѣти е идвалъ у дома да ми ся утѣква, и нѣма полдобро друго освѣтъ да му ся намѣри да живѣе уединенно за да си ся занимава съ дѣлото, което отъ скоро хванѣ да бѣлува.

А знаешъ ли съ що ся занимава?

Не. Казвалъ ми е само че дѣлото е добро, и ако го свѣрше сичкытъ тѣзи горчиви часове ще забрави.

Ако ли бы казалъ да го земешъ въ васъ бы ли съгласила?

Съ радостъ Г-не, той е мой милъ бща, азъ не умихъ да ся изрзжъ колко го обичамъ,

Прекрасно! казалъ сжника, радванъ ся защото туй благополучно ся свърши туй странно дѣло! Заповѣдалъ да ся доведе масторъ Петръ, който веселъ, шрътъ, явилъ ся въ сжщата минута, и държалъ съ предпазване подъ скута си единъ вжзелъ. «Ето ма Г-нъ Сжде, сега вече правете съ мене що обивате, жена ми ма испули изъ кжщя, като дума: оттукъ! оттукъ ти дъртю. . . ! Ти да ми посрамишъ, да думашъ че са лошо обхождани съ тебе, идя, каза тя, дѣто ти е по добръ. И ето ма пакъ при васъ. Тукъ съгледалъ и дъщерята си. «И ти ли си тукъ?» Защо?

Тя ви предлага да живѣете въ кжщата ѝ, казалъ сждника, за това ви и повикахъ.

Охъ дщерко, дщерко, ти не си видишъ сиром шята ами ще ся задължишъ и съ мене. Старена дълбоко ся трогна отъ предаността на дъщеря си и ся обла съ слъзи.

Отче! Ты на мене никога не щешъ дотѣгна. Да идемъ, да идемъ отче милий, и ще видите колко ще бждете спокойни. — Прощавайте Г-нъ Сжде, Хайде любезна дщерко.

Тъкмо слѣдъ недѣля време явилъ ся въ сждилището поддайскы чиновникъ съ доказателство противъ масторъ Петра, убондъ едного отъ слугитъ на зетя си, когото мъркалъ да зколи. О, голѣяа грѣшка, рекъ сждникъ, и строго поискалъ обяснение за дѣлото.

Г-не, захващатъ Петръ, ето какъ стана: Сждете прѣшете сами могло ли е да постѣяа друго-яче. Като отидохъ при зетя си, цѣлъ день бѣхъ съвършено спокоенъ, съ голѣмо присърдце ся захехъ за работата си, и цѣла нщъ преседяхъ въ стажтъ си. И таматъ да благодарѣхъ Бога че настана време за моето щастіе, дегва ся този глумецъ да мя приглѣда що права. И що не стори само да разумѣй съ що ся занимавамъ! Ухо-то си туря на вратата ми да слуша, презъ прозорцитъ и дунчицитъ наднича, и като не можихъ да го търпѣхъ, ранихъ го, обаче какъ ся за грѣшката си, която непременно трабаше да стори. —

(Сѣбула)

ВЪЗРАЖЕНІЕ

НА

Патріаршескый Епископаленъ мемоаръ

ИЛИ

ОПРАВДАНИЕ

На Българетъ предъ единовернытъ тѣмъ христіане.

(Визед. книж. 5 год. II.)

аршескыѣ думы не са прилагатъ и на вжтрѣшното нареждане на екзархіята; а кога е тѣй уперството не е у българетъ, а у саятата патріаршія, която налага безъ причины на свиваніето на всел. съборъ.

VIII.

Изази ли Патріаршіята отъ своитѣ длѣжности, като не свива вселенскы съборъ.

Като ся основава на това, че ужъ българскый въпросъ сътъ чисто черковенъ прѣришната казва, че и нейното исканіе за свиваніе на всел. съборъ за рѣшеніето на тоя въпросъ е чисто черковно и никакъ не са върже съ политическыѣ дѣла.

На тѣзи ный искъсо ще отговоримъ. И да предложимъ, че исканіето за всел. съборъ е черковно дѣло, ный пакъ не можемъ да кажемъ, че това исканіе е чисто черковно и не свързано съ политикѣ, защото по горѣ добръ са доказа, че българскый въпросъ не е толкози черковенъ, колкото веродекъ и политически, и че таквызи въпросы иматъ непосредственъ връзка съ политическыѣ и са отнасятъ на политическыѣ власти. По тѣѣ прич.ни както и по другы, които са изложихъ погорѣ, каквото мнѣніе и да даде всел. съборъ върху подобенъ въпросъ, царск.то правителство има беспрѣкословно политическо право да не треме и да не изпълни това мнѣніе, ако го напѣри несъгласно съ политическыѣ и прѣителственыѣ си интересы. Ще каже, напусто ще са труда патріаршіята да смущава въстогичатъ черковѣ и да ѣ свива на всел. съборъ върху подобенъ въпросъ, особено когато имаме хиляды примѣры. за рѣшеніе на таквызи въпросы безъ всел. съборы. Иъ освѣтъ това, тѣй приургаме и друго, че исканіето за всел. съборъ въобще не-зависимо отъ българскый въпросъ не е безъ свързка съ политикѣ; защото съко правителство има интиресь да допусти или не, таквъ съборъ. И въ христіанскыѣ държавы никога не е ставалъ всел. съборъ безъ прѣварителны съзволеніе и заповѣдъ на поли-

тическиятъ властъ, както показва и самата патриаршія, като проси това позволеніе. Ако бѣше истина, че свикваніето на съборъ е дѣло чисто черковно, тя щѣше да приви-а съборъ отъ само себе си, безъ никакво позволеніе. Въ черковната исторія ни учи противното; противното ни учатъ и тълкователитѣ на канонитѣ и самата патриаршія, които проси позволеніе отъ правителството за съборъ.

При се това, за да достигне своѣтъ цѣль, патриаршіята си позволява да произнесе и никакво заплашваніе сръщу правителството и да каже: « Неупражненіето на правото да свиква съборъ « прави патриарха безсиленъ да упражнява длѣжноститѣ на положеніето и званіето си. »

На дързостивитѣ тѣзи думи ний дързновенно противополога-мъ това:

а) Че, споредъ черковиятъ исторіѣ и споредъ тълкователитѣ на канонитѣ, правото за свикваніе на всел. свборы принадлежи на не патриарха, нъ на царя ще каже, неупражненіето отъ патриарха на едно право, което не е негово, никакъ не му възбрансва да упражнява другитѣ длѣжности на званіето си.

в) Че, и да бѣше принадлежало това право на патриарха понеже упражненіето му зависи прѣдварителното съ изволеніе на политическиятъ властъ и понеже това съизволеніе свободно само по себе, то недаваніето на това позволеніе възбранява свикваніето на събора, нъ никакъ не възбранява на патриарха да упражнява своитѣ длѣжности въ сичко друго,

с) Че отъ многочисленитѣ прѣдшествующи патриарсы само 7 или 8 сж упражнявали това право съизволеніето на политическиятъ властъ; нъ това никакъ не е бъркало на другитѣ патриарсы да упражняватъ своитѣ патриаршескы длѣжности. Ще каже и сегашный патриархъ на са възбранява въ упражненіето на другитѣ си правдини чрѣзъ неупражненіето въ правото за свикваніе на съборъ.

Отъ сичаю казано са види ясно, колко сж гнили и безосно прѣдлозитѣ на патриаршіята. За тога и ний намираме за излишно да са простираме върху тѣхъ повече.